

2. EKONOMIA SUSTATZEKO POLITIKAK

2.1 Inflazioari aurre egiteko moneta politika

Konplexutasun handiko testuinguru globala izan arren, hau da, diru politiken gogortze historikoki bizkorra, oso ezegonkorra den testuinguru geopolitikoa (krisiak Ukrainan eta Gazan) eta AEBetan edo Suitzan egon ziren banku krisiak, 2023. urtea erakunde inbertitzaileek espero zutena baino askoz hobea izan zen. Hegazkortasuna urtean zehar mantendu zen, batez ere akzioen merkatuan, eta horrek munduko burtsa nagusiek irabazi handiak lortzea ekarri zuen. Halaber, errenta finkoak prezioen beherakada gelditzeaz gain, urtearen amaieran errebotea indarrez egin zuen eta irabaziekin ere itxi zuen.

Banku zentralen interes tasak
28. taula

	01-06	07-12	13-18	2019	2020	2021	2022	2023	24-
Europako Banku Zentr.	2,5	2,4	0,4	0,00	0,00	0,00	2,50	4,5	4,25
Erreserba Federala	2,1	2,1	0,30	1,75-1,5	0,25-0,0	0,25-0,0	4,5-4,25	5,25-5,5	5,25-5,5
Japoniako Bankua	0,0	0,2	0,1	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10	0,0-0,1
Ingalaterrako Bankua	4,2	2,7	0,5	0,75	0,10	0,25	3,50	5,25	5,25
Txinako Bankua	2,5	6,0	5,7	4,15	3,85	3,80	3,65	3,45	3,45
Indiako Bankua	7,1	6,5	7,8	5,15	4,00	4,00	6,25	6,5	6,5
Brasilgo Banku Zentrala	17,4	11,6	10,9	4,50	2,00	9,25	13,75	11,75	10,5

Iturria: Europako Banku Zentrala, Reuters Agentzia eta Espainiako Bankua.

Aurten ere, herrialde eta eremu ekonomiko nagusietako banku zentralak izan ziren urteko protagonista finantzarioak, ekonomiaren finantzaketa gogortzen eta eskari agregatua geldiarazten jarraitu zuten politika monetarioekin. Zehatzago adierazita, Erreserba Federalak (Fed) inflazioaren aurkako borrokan (2022ko ekainean jo zuen goia berrogei urtean, KPIa %9,1era igota) hamaika aldiz igo zituen interes tasak 2022ko martxotik, horietako lau 2023an. Denbora horretan, erreferentziazko tasa orokorra orduko %0,0-%0,25etik oraingo %5,25-%5,5era igaro da, 2001etik izandako maximora, alegia. Irailetik 2024ko ekainera arte egindako bileretan, tasei eustea erabaki da, inflazioa kontrolpean dagoen froga gehiagoren zain. Izan ere, 2024an tasak behin bakarrik jaitea aurreikusten du erakundeak.

EBZri dagokionez, 2022ko uztailen ere bere moneta politika hedakorrarekin amaitzea erabaki zuen, eta pixkanaka interes tasak igotzen joan zen, euroa sortu zenetik mailarik altuenetaraino. Horrela, EBZk hamar aldiz jarraian igo zuen erreferentzia tasa, %4,5eraino. Inflazioak %2,0ko helburutik urrun jarraitzen bazuen ere, azpiko inflazioaren adierazle gehienak jaisten hasi ziren, eta horrek babes eman zion 2023ko urrian tasen igoera geldiarazteko hartutako erabakiari. 2024ko martxoan, datu ekonomiko onek eta inflazioari eustek inflexio puntu bat markatu zuten, diru politika neurritsuago baterantz.

2024ko martxoan, Suitzako Bankua izan zen erreferentzia tasa gutxitu zuen lehena, eta ekainean ere neurri bera hartu zuen, interes tasa ofiziala %1,25era eramanda. Bestalde, EBZk aurtengo ekainera arte itxaron zuen tasak murrizten hasteko, oinarrizko 25 puntu jaitsiz eta interes tasa %4,25ean ezarriz. Hala ere, EBZk argi utzi du ez dagoela konprometituta tasetarako ibilbide espezifiko batekin, eta berriro igo ditzakeela, beharrezkotzat jotzen badu. Soldaten sendotasunak eta inflazioak eragina izan dute etorkizuneko tasen murrizketei buruzko merkatuaren igurikimenean. Hasiere batean 2024rako zortzi murrizketa aurreikusi ziren arren, orain merkatuak gehienez bi espero ditu.

Europako herrialdeekin jarraituz, Ingalaterrako Bankuak (BoE) ere bat egin zuen tonu murriztaile horrekin, eta herrialde horretako interes tasak hamalau aldiz jarraian igo zituen 2021eko abendutik. Guztira, oinarrizko 515 puntu igo zituen. Bere merkataritzako bazkideek ez bezala, oraingoz ez du jaitsierarik erabaki, baina aurtengo ekainean igoera berriak baztertu zituen lehen aldiz eta aho batez.

Gainerako banku zentral nagusiekin alderatuta, Japoniako Banku Zentralak tasa negatiboen politika ultralaxa mantendu zuen 2023an, eta, 2024ko martxoan, erreferentzia tasa %0,1era igotzeko erabakia hartu zuen. Erabaki horrek aldaketa nabarmena markatzen du, 17 urtez moneta politika

ia kronikoki eremu negatiboan mantendu ondoren, geldialdian zegoen ekonomia bat biziberritzeko helburuarekin. Japoniak deflazioa atzean utzi eta neurrizko susperraldia ikusi ahala, zorpetzeko kostuak igotzea erabaki du herrialdeko banku agintaritzak. Japoniakoa tasa negatiboak mantentzen zituen banku zentraletako azkena zen, eta horrek amaiera ematen dio planeta osoko arduradun politikoak diru merke eta heterodoxia monetarioaren bidez hazkundera bultzatzen saiatu ziren garaiari.

10 urterako zor publikoaren errendimendua
29. taula

	Errendimendua (%)						Alemaniarekiko aldea (oinarri puntuak)					
	09-04	15-20	2021	2022	2023	24-Eka	09-04	15-20	2021	2022	2023	24-Eka
Alemania	2,00	0,13	-0,18	2,56	2,03	2,49	0	0	0	0	0	0
Frantzia	2,57	0,49	0,19	3,11	2,56	3,29	57	36	37	55	53	80
Italia	4,42	1,69	1,19	4,69	3,71	4,03	240	157	136	213	168	158
E. Batua	2,67	1,11	0,97	3,67	3,54	4,18	67	99	115	111	151	169
Espainia	4,27	1,12	0,60	3,65	3,00	3,42	227	99	77	109	97	93
Irlanda	5,31	0,55	0,25	3,12	2,37	2,95	331	43	43	56	34	46
Portugal	6,69	1,75	0,49	3,60	2,79	3,24	470	162	66	104	76	75
Grezia	13,73	4,34	1,31	4,59	3,08	3,74	1.173	422	149	203	105	125
AEB	2,66	2,11	1,50	3,83	3,87	4,37	65	198	168	127	184	188
Japonia	0,88	0,06	0,07	0,42	0,63	1,05	-113	-6	25	-214	-140	-144

Iturria: Espainiako Bankua.

Epe luzeko zorraren errentagarritasunari dagokionez, AEBetako 10 urterako bonua modu neurritsuan baina jarraituan igo zen urtean zehar, hasierako %3,8tik urriko %5,0ra arte, eta ekitaldiko une batzuetan %8,0tik gorako galerak metatu zituen. Ekonomia estatubatuarrak aurreikusi zena baino portaera hobea erakutsi zuen eta inflazioa oraindik ere altua izan zen. Bi arrazoiengatik errentagarritasuna handitu zen. Ondoren, zuzenketa bizkorra izan zuen urtearen amaieran %3,9an kokatu arte, ia ekitaldiaren hasierakoen parekoak.

Europar, 10 urterako bonu alemaniarren (bund) etekinen hazkundera askoz ere apalagoa izan zen, Europako ekonomiaren dinamismo txikiagoaren eta hozteko beldurren isla. Urtea %2,4ko tasekin hasi zuen, eta urrian %3,0ra hurbildu ondoren, errentagarritasuna ere murriztu zuen, 2023a ia

%2,0an itxi arte, urtearen hasieran zegoen tasa baino nabarmen beherago. Espainiako bonuak antzeko norabidea erakutsi zuen, goranzko ibilbide neurritsua izanez, eta agerian utzi zuen EBZk arrisku sarien gaineko kontrola zuela. Zehatzago adierazita, urtea %3,5ean hasi zuten, %4,0ra iritsi zen eta %3,0an amaitu zen. Bereziki nabarmendu zen Greziako zorraren errentagarritasunen beherakada, hein handi batean herrialdeak kreditu kalifikazioko agentzia nagusien inbertsio maila berreskuratu duelako.

Errentagarritasunen bilakaera horren ondorioz, arrisku sariak behera egin zuten oro har, bonuaren 10 urterako errentagarritasunaren eta Alemaniako 10 urterako zor publikoaren errentagarritasunaren arteko diferentzial gisa neurtuta. Errentagarritasunaren beherakadaren ildotik, azpimarratzekoa da Greziako bonuaren arrisku sariaren murrizketa handia; izan ere, urtea italiarraren gainetik hasi arren, abenduaren amaieran oinarritzko 50 puntu baino gehiago zeuden azpitik.

2024ko lehen hiruhilekoan, 10 urterako bonuen errentagarritasuna egonkor mantendu zen, eta arrisku sariak historikoki baxuak diren mailatan jarraitu zuten, ziurgabetasun makroekonomikoaren testuingurua gorabehera. Ekainean, ordea, joera hori aldatu egin zen, eta 10 urterako zor publikoak galera handiak izan zituen. EBZk interes tasak murrizteak 10 urterako bonu subiranoetan eskatutako errentagarritasuna bultzatu zuen. Halaber, eskuin muturreko alderdiek Europako hauteskundeetan izandako gorakadaren ondorioz merkatuetan izandako ziurgabetasunaren gorakadak ere eragina izan zuen eskatutako etekinetan. Ondorioz, 10 urterako bonu frantsesaren errentagarritasuna %3,30era iritsi zen, eta Italiako zorra, berriz, %4,0tik gorakoa izan zen. Bestalde, 10 urterako Espainiako bonua ere %3,46tik gora igo zen, urteko maximoen inguruan.

Arrisku sariari dagokionez, Alemaniako zorrari eskatutako errendimendua handitzeak, haren ekonomiak izandako ahuleziaren ondorioz, ez baita gai izan suspertzeko, diferentzialak handitzea saihestu zuen. Horregatik, arrisku sariak maila apaletan mantendu ziren.

Errenta aldakorreko merkatuari dagokionez, burtsa indize nagusiek oso irabazi handiekin amaitu zuten 2023. urtea, %15,0 eta %20,0 arteko mozkinekin, aurreko urteko galera orokorrak atzean utzita. Ekonomia aurreratu batzuen portaera espero baino hobea, AEBetako sektore teknologikoaren errebote handia (adimen artifizialeko aplikazioek sortutako itxaropen handietan oinarrituta) eta Europako banku handien jarduera ona aurrez aipatutako faktore negatiboen kontrapisu izan ziren, 2023ko martxoan jasandako banku krisi globala barne.

Silicon Valley Banken (SVB) kolapsoa izan zen banku krisiaren eragilea. AEBetako sektore teknologikoko mailegu emaile garrantzitsu horrek likidezia falta handia izan zuen, gordailugile asko beren funtsak epe labur batean erretiratzen saiatu zirenean. Izua Estatu Batuetako beste banku erregional batzuetara hedatu zen, hala nola Signature Bankera eta First Republic Bankera, eta munduko finantza erraldoietako bat ere arriskuan jarri zuen: Credit Suisse.

Banku krisiaren eragin ekonomikoa ez zen mugatu banku kolapsoek zuzenean eragindako herrialdeetara; aitzitik, finantza merkatuen eta nazioarteko merkataritzaren arteko konexioak mundu osora zabaldu zuen. Burtzak erori egin ziren. Hain handia izan zenez, jurisdikzio askotako banku arautzaileek, Erreserba Federala, Kanadako Bankua, Japoniako Bankua, EBZ eta Suitzako Banku Nazionala barne, arrakastaz esku hartu zuten aparteko likidezia emateko eta banku krisiak banku gehiagori eragin ez ziezaien saiatzeko.

Turbulentzia aldi hori gainditu ondoren, merkatuak egonkortzea lortu zuten. Egonkortasun hori sendotu egin zen lehen hiru hilabeteetan ezagutu ziren bilakaera ekonomiko positiboak buruzko adierazle eta datuei esker, bai eta denboraldiko enpresa emaitzei esker ere. Ondorioz, banku zentralak planifikatutako estrategia ezartzen jarraitu ahal izan zuten.

Europar kontinente zaharreko erreferentzia den Eurostoxx-50 indizeak %19,2ko hazkundea izan zuen. Indize batzuek batez besteko hori gainditu zuten, hala nola Greziako ATHEXek (%39,1), Italiako MIBek (%28,0) eta Espainiako IBEX 35ek (%22,8), batez ere Europako banku sektoreak bultzatuta. Beste indize batzuek ere irabazi handiak izan zituzten, hala nola Alemaniako DAX indizeak (%20,3) eta Frantziako CAC 40 indizeak (%16,5), nahiz eta Frantziako indizea Eurostoxx 50en errentagarritasunaren azpitik geratu zen.

Ipar Amerikako merkatuetan, 2022an izandako galera handien ondoren, indizeek berriro hartu zuten euskarri posizioa mundu mailan, eta urtea maximo historikoen eremuan ixtera iritsi ziren. NASDAQ 100 indizeak, enpresa teknologiko nagusiak biltzen dituen indizea baita, ia %54,0ko irabazi ikaragarria lortu zuen, S&P-500 indizeak %25,0 irabazi zuen eta Dow Jonesek, berriz, %14,0. Latinoamerikan goraka ari diren burtsek ere balio irabazi handiak eskuratu zituzten, joera globalen ildotik. Aitzitik, Txinako burtsek galerak izan zituzten, hango ekonomiak espero baino gutxiago hazi zirelako. Besteak beste, Hong Kongeko Hang Sheng indizeak %13,9ko galerak izan zituen, eta Shanghaikoak %6,7koak.

2024ko lehen seihilekoan, burtsek goranzko joerari eutsi zioten, baina joera hori partzialki eten zen ekainean, Europako hauteskondeekin lotutako gorabeheren ondorioz, Europako burtsa nagusietan metatutako irabaziak murriztu baitziren. Hala eta guztiz ere, balio handitzeak %10,0 ingurukoak izan dira.

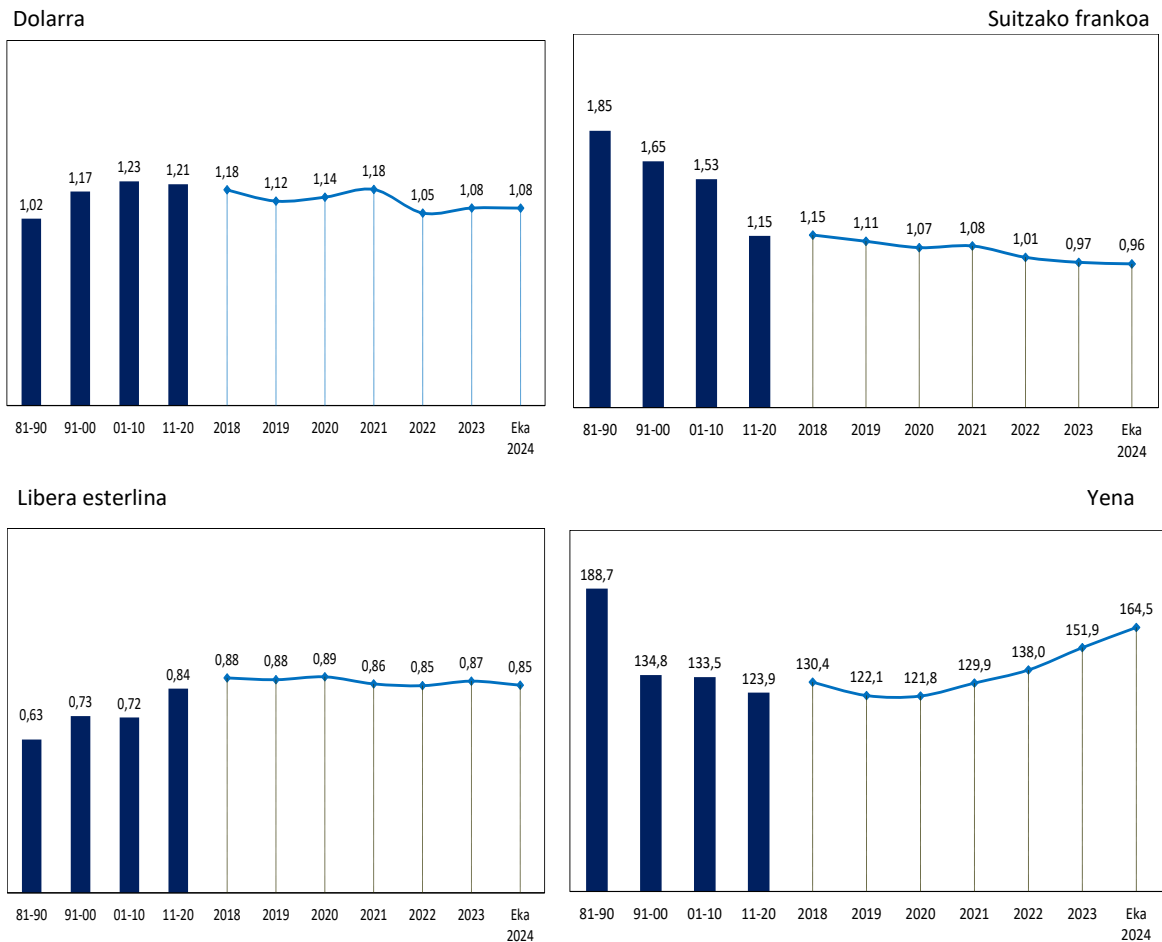
Truke tasei dagokienez, merkatuen igurikimen aldakorrek eragin zuzena izan zuten haien bilakaeran, moneta politiketan izandako aldaketen eta aurreikuspen ekonomikoen aldakortasunaren ondorioz.

2023. urtean, euroa indartu egin zen urteko lehen seihilekoan, bere eremuko baldintza makroekonomikoak hobetu egin zirelako eta moneta politika azkarrago gogortu zelako, baina dolarraren aurrean balioa galtzen hasi zen uztailaren erdialdean. Dolarraren indartzea, orokorra izan baitzen, datu ekonomiko harrigarriro positiboak eta merkatuek AEBetan moneta politikaren orientazioa denbora luzeagoan murriztaileagoa izango zela espero zutenei egotzi zitzairen. Urte amaieran, inflazio tasen beherakadaren testuinguruan, politika horren tonu gogorra berriro ebaluatu izanak moneta bakarraren beste balio irabazi bat ekarri zuen berarekin. Horren guztiaren ondorioz, 2023ko balantzeak erakusten du euroaren balioa %3,4 igo zela AEBetako dolarraren aldean.

Bazkide komertzial nagusien txanponei dagokienez, euroak balioa nabarmen irabazi zuen lira turkiarraren, errublo errusiarraren, yen japoniarraren, libera esterlinaren eta koroa norvegiarraren aldean, nahiz eta devaluatu egin zen franko suitzarraren eta esloti poloniarraren aurrean. Balio nominaletan, euroa %3,9 balioetsi zen 2023an.

2024ko lehen hilabeteetan, euroaren truke tasa efektiboa ia egonkor mantendu zen, AEBetako dolarraren aldean balio galera txiki bat izan zuen, baina euroak beste dibisa garrantzitsu batzuen aldean lortu zuen balio irabaziak galera hura konpentsatu zuelako. Hala ere, Europako hauteskondeetako emaitzak euroaren hegakortasuna ekarri zuen, dagoeneko presiopean baitzegoen, AEBetako enplegu datu sendoen eta EBZren tasa jaitzieraren ondorioz. Horrek nabarmen ahuldu zuen dolarraren aldean zuen truke tasa. Hala, moneta bakarra euro bakoitzeko 1,068 dolarrera jaitsi zen, eta, ondoren, euro bakoitzeko 1,08 dolarren bueltan egonkortu zen berriro. Aurten, moneta bakarrak ia %2,0ko balio galera izan du dolarraren aldean.

EBZk euroarentzat ezarritako truke tasa ofizialak. Moneta unitateak euro bakoitzeko
43. irudia

Iturria: Espainiako Bankua.

Aipamen berezia merezi du yenaren bilakaerak. 2023an jada ahulduta zegoen dibisa hori, eta 2024an are balio gehiago galdu zuen, Japoniako Bankuak tipoen igoera iragarri ondoren. Hain zuzen ere, Japoniako dibisak 1986tik dolarraren aldean mailarik baxuenean kotizatzen zuen 2024aren erdialdean, eta dolarraren aldean zuen balioaren heren bat galdu du 2021etik. Zertxobait gutxiago, %30, galdu egin du euroarekiko, eta dibisa horren aldean dago minimo historikoan ere. Gainera, Altxorraren epe luzerako bonuen etekinak igo egin ziren, eta horrek alerta egoeran mantentzen

ditu inbertitzaileak, Japoniako agintariek herrialdeko moneta indartzeko esku har dezaketelako. 2024ko lehen sei hilabeteetan soilik euroak %11,77ko balioa irabazi du yenaren aldean, eta dolarrak, berriz, %13,02 irabazi du.

Finantzen osasunari dagokionez, familiek zuhurtziaren alde egin zuten 2023. urtean. INEren datuen arabera, familia espainiarren aurrezkoa %70,6 areagotu zen, interes tasak gora egiten zuten eta erosketa saskia garestitzea geldiarazteko borrokan ari zen testuinguru batean. Aurrezki tasa errenta erabilgarriaren %11,7ra igo zen, serie historiko osoko hirugarren tasarik handiena eta aurreko urtekoa baino lau puntu handiagoa baita. Eraitza horretan eragin handia izan zuten inflazioaren neurritasunak, espero baino nabarmenagoa izan baita, eta enpleguaren tirabirak, soldatak berreskuratuz, nahiz eta osatu gabe egon, langileek etekina atera baitiote. Bi elementu horiei esker, familiek indartu egin dute 2022an higitutako koltxoi hori, prezioen bat-bateko igoerak eta finantzaketa kostuen igoerak markatutako urtea. 2024ko lehen hiruhilekoan, goranzko joera hori %14,2ko tasarekin sendotu da, eta, lehen aldiz, azken mende laurdeneko Europako batez besteko historikoaren gainetik jarri da.

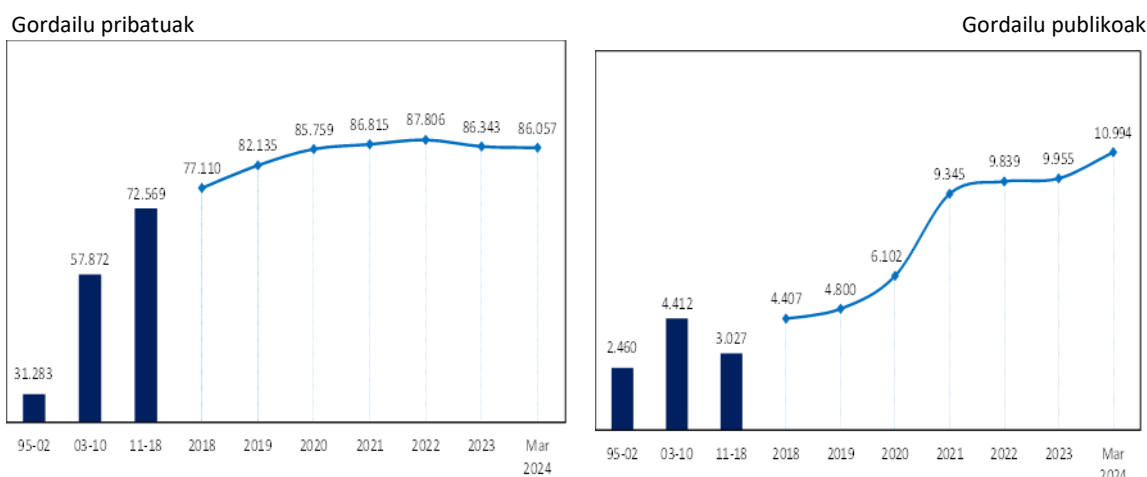
EAEko familien kasuan, iazko lehen sei hilabeteetan aurrezteko joera gero eta handiagoa izan zen. Horri esker, kontuetako saldoa 87.000 milioi eurotik gorakoa izan zen. Hala ere, Europako Banku Zentralak interes tasak igo zituen, familia askok zorpetzearen zati bat amortizatzea erabaki zuten, finantza karga murrizteko. Halaber, enpresen artean, soberakinen dezelerazioa nabaritu zen, langile gastuak (soldata igoeren ondorioz) eta finantza gastuak handitu zirelako, bai eta salmenta prezioak eta zorraren kostua gutxiago igo zirelako ere. Ondorioz, 2023aren amaieran, gordailu pribatuetara bideratutako zenbatekoa pixka bat murriztu zen (%1,7), 2022ko mailarekin alderatuta. Hala eta guztiz ere, 2023. urtearen amaieran, EAEko eragileek 86.300 milioi euro baino gehiago zituzten gordailu pribatuetan.

Beharakada hori gorabehera, koronabirusaren pandemiaren geroztik, EAEko eragileek 584 milioi euro gehiagorekin sendotu dituzte kontuak. Batez ere, 2014tik gertatzen ari den bezala, ageriko kontuetan, kontu korranteetan, non gordailututako kopuruak edozein unetan kendu edo transferitu daitezkeen, erakundeari alde aurretik jakinarazi gabe. Hor 73.000 milioi euro baino gehiago gordetzen dituzte. Gainerakoak eperako gordailuak dira.

Aitzitik, herri administrazioaren kontu korranteen saldoak bilakaera oso desberdina izan zuen. Foru ogasunen bilketaren gorakadak beste errekor bat ezarri zuen, 18.212 milioi eurotik gorakoa (2022an baino %6,3 gehiago), eta exekutatu gabeko partidetako diruzaintzako geldikinak gehituta,

gordailu publikoen saldoa igo zen, eta 2024ko lehen hiruhilekoan 11.000 milioi euro inguru izan ziren, aurrekaririk gabeko kopurua baita.

Gordailuen bilakaera. Milioi euro
44. irudia

Iturria: Espainiako Bankua.

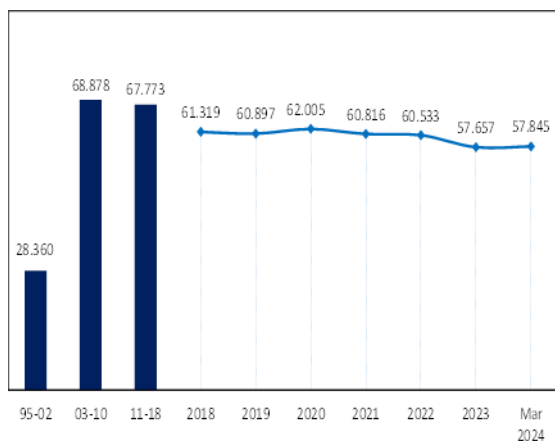
Kredituen bilakaerari dagokionez, EAEko eragileek zorpetze maila gutxitzeko prozesuan murgilduta jarraitu zuten, eta prozesu hori areagotu egin zen interes tasen garestitzearen eta ziurgabetasun ekonomikoaren ondorioz. Era berean, kreditu pribatuen murrizketak lotura handia izan zuen etxebizitzaren erosketarekin eta hipoteken emakidaren uzkurtzearekin. 2023an, etxe bat erosteko maileguak zifrarik baxuenetara iritsi ziren 2019tik. Hipoteken sinadurak nabarmen egin zuen behera, ez arriskuengatik, 2008an gertatu zen bezala, baizik eta batez ere prezioengatik; ia baliabideak zituztenek bakarrik erosi zuten etxebizitza. Zehatzago adierazita, INEren eta Funcasen azken txostenaren arabera, etxebizitzaren hamar salerosketatik lauk baino ez zuten hipoteka behar izan 2023an.

Interes tasez eta prezioez gain, enpresa txiki eta ertainek (ETE) aurre egin behar izan zieten kreditu murrizketari eta berauek eskuratzeko baldintzen gogortzei. Pandemiaren ondoren, euren balantzeetan eragin nabarmena izan duen higadura bat ezagutu dute, eta, dagoen kreditua

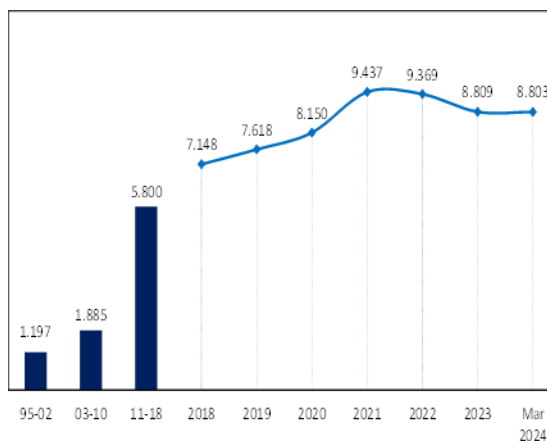
eskuratzea ez ezik, mailegu bat lortzeko beharrezkoak diren bermeak aurkezteko gaitasuna ere zaildu dute. Ondorioz, 2023an, maileguen saldoa 2.876 milioi euro murriztu zen, 2014tik urtebetean izan den doikuntzarik handiena, orduan enpresa ehuna 2008ko finantza krisiaren gainzorpetzetik berreskuratzen baitzen. Horrek sektore pribatuaren zorpetze maila 57.657 milioi eurotan finkatu zuen, 2004tik izan den baxuena.

Kredituen bilakaera 45. irudia

Arlo pribatuari emandako kredituak. Milioi euro

Arlo publikoari emandako kredituak. Milioi euro

Iturria: Espainiako Bankua.

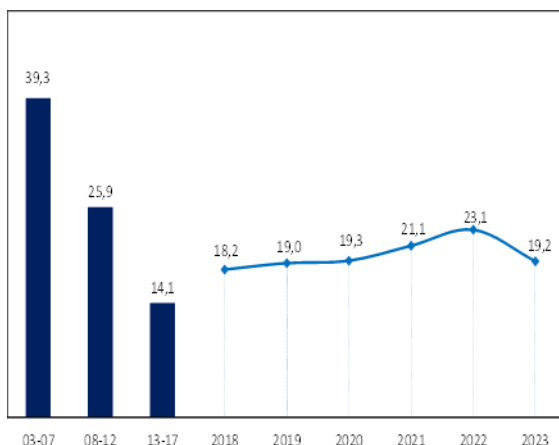
Gordailuetan ez bezala, kreditu publikoek ere beheranzko joera hori izan zuten, eta beren zorpetze maila murriztu zuten (-%6,0). Horren guztiaren ondorioz, EAEko ekonomiak saldo positiboa handitu zuen ekonomiaren finantzaketan parte hartzen duten banku sistemaren tresna nagusien artean: kredituak eta gordailuak. Hain zuzen ere, 2023. urtean, bi magnitude horien arteko aldea 30.000 milioi euro ingurukoa izan zen gordailuen alde, erregistroak daudenetik izan den zenbatekorik handiena baita.

Hipoteken merkatuari dagokionez, interes tasen hazkundearen eragina handiagoa izan zen merkatu horretan. Zehazkiago azalduta, INEren arabera, 2023an formalizatutako hipoteken kopurua %16,9 murriztu zen, 3.941 polizako jaitsierarekin. 19.181 hipoteka sinatu ziren, pandemiaren urtean

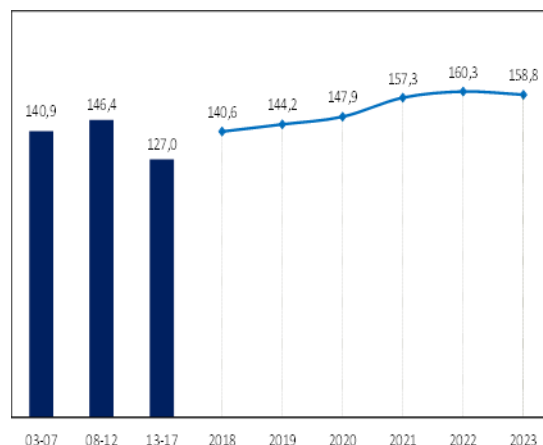
(2020) izenpetutakoak baino kopuru are txikiagoa, orduan konfinamenduak jardura geldiarazi baitzuen bi hilabete baino gehiagoz, eta 19.252 hipotekako saldoa utzi zuen Euskadin. Baina hipoteketarako kredituen zenbatekoaren jaitsiera askoz handiagoa izan zen, 2022an baino %32,0 baxuagoa. Etxe bat erosteko mailegatutako diru kopurua 4.954 milioikoa izan zen azken ekitaldian, eta 7.304 milioikoa 2022an. Datu horiek aurretik aztertutakoa berresten dute; EAEko familiek, neurri handi batean, aurrezkiak erabili dituzte etxebizitzak erosteko.

Etxebizitzaren hipoteken bilakaera. Milakoak
46. irudia

Formalizatutako hipotekak

Formalizatutako hipoteken zenbatekoa

Iturria: INE.

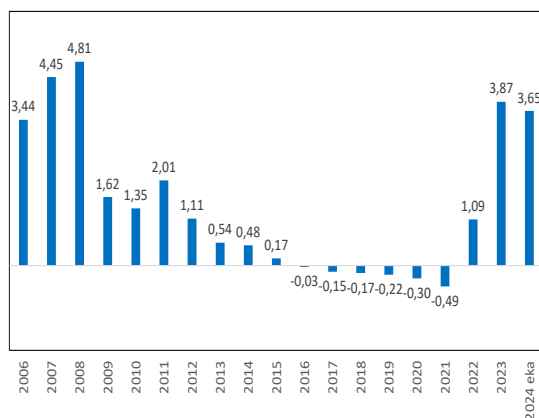
Hipoteka kredituen formalizazioaren geldialdian garrantzi berezia izan zuen euriborraren bilakaerak. Hain zuzen ere, hamabi hilabeterako euriborra, interes tasa aldakorreko hipoteketarako erreferentzia nagusia dena, %4,0tik gora izatera iritsi zen urtearen zati handi batean, 2008tik ikusi gabeko mailetan, alegia. Indizeak sabaia jo zuen irailean, orduan %4,228ra igo baitzen. Euriborraren aurreko bi goranzko zikloetan, indizea %5,0tik gorakoa izan zen. 2008ko uztailean lortu ziren maximo historikoak, hileko tasa %5,393koa izan baitzen. Lehenago, 2000ko abuztuan, euriborrak %5,248an jo zuen goia. Indizea ez da hainbesteraino iritsi oraingoan, baina beste marka batzuk gairiditu ditu. Azken igoera inoizko azkarrena eta biziena izan da; izan ere, 2022aren hasieran, euriborra -%0,5 azpitik zegoen. Orduetik, adierazleak oinarritzko 57,8 puntuko beherakada ezagutu

du, eta %3,65ean kokatu zen 2024ko ekainaren amaieran. Euriborraren beherakada horren eta etorkizuneko jaitsieren atzean EBZ dago, indizea eta interes tasa ofizialak eskutik doazelako.

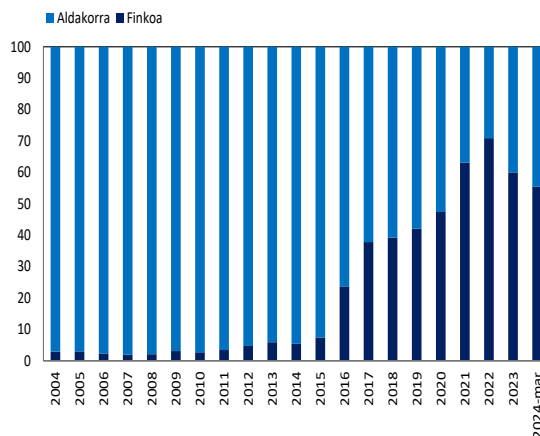
Interes tasen bilakaera

47. irudia

12 hileko euriborra

Hipoteken interes tasak

Iturria: INE eta Espainiako Bankua.

2.2 Zerga politika hedakorra

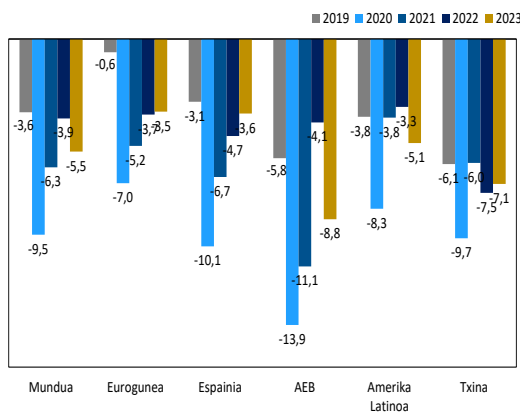
2023. urtean zehar, politika fiskalak, politika monetarioak ez bezala, ikuspegi hedakorrari eutsi zion maila globalean, bai ekonomia aurreratuetan, bai garapen bidean dauden herrialdeetan. 2021-22an izandako hobekuntzen ondoren, munduko defizit fiskalak ehuneko 1,6 puntu igo ziren, eta 2023an BPGaren %5,5ean kokatu ziren batez beste. Halaber, munduko zor publikoa ehuneko bi puntu igo zen gutxi gorabehera, eta BPGaren %93,2ra iritsi zen.

Interes tasen igoerak zorraren kostua igo zuen, eta pandemiari eta energiaren prezioen krisiari erantzuteko neurrien zati handi bat luzatu eta handitu zen. Gainera, egoera geopolitiko berriaren aurrean eta eraldaketa energetikoa bultzatzeko, herrialde askok laguntza industrialeko neurriak onartu zituzten, diru laguntza eta pizgarri fiskal gisa. Esate baterako, AEBetan, 2022ko abuztuan,

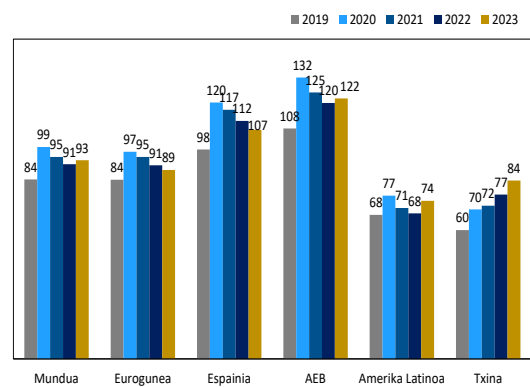
Inflation Reduction Act (IRA) delakoa onartu zen. Laguntza publiko horien bidez, kontsumoa, ekoizpena eta ingurumenaren aldetik jasagarria den inbertsioa sustatu nahi dira, eta 400 mila milioi dolarreko zuzkidura du, 10 urtean ordaintzeko.

Defizitaren eta zor publikoaren bilakaera 48. irudia

Defizit publikoa BPGaren %an

Zor publikoa BPGaren %an

Iturria: NDF.

Eurogunean moteldu egin zen aurreko bi urteetako defizitaren jaitsiera erritmoa eta pandemia hasi aurreko urtea baino ia hiru puntu gorago kokatu zen. Egonkortasun eta Hazkunde Itunaren babes klausulari eta estatuko laguntzen denbora esparru erlatibo eutsi izanak – bai covid-19arekin lotutako laguntzen zati baten denbora esparruak, bai Errusiak Ukrainaren aurka egindako erasoaren ondoren ekonomia babestera bideratutakoak, 2023an indarrean egon ziren – aukera eman zien eurogunekeo estatu kideei malgutasun handiagoa izaten jarraitzeko aurrekontu-politikak erabakitzeko orduan.

EBZko ikertzaile batzuen kalkuluen arabera, energiaren prezioen asaldurei eta inflazio handiari erantzuteko familiei eta enpresei laguntzeko bideratu ziren zerga neurri diskrezionalak BPGaren %1,3ra iritsi ziren, eta aurreko urtean, berriz, %1,8ra. Jaitsiera hori, hein handi batean, energiaren prezioen beherakadaren ondorio da. Aurreikuspenen arabera, 2023an indarrean zeuden laguntza neurrien bi heren inguru 2024an amaituko dira, eta, beraz, horien zenbatekoa BPGaren %0,5

ingurura murriztuko da. Neurri motari dagokionez, 2023an ia erdiak dirulaguntzak izan ziren, eta horietatik erdiak baino gehiago energiaren gehieneko prezioei buruzkoak ziren Alemanian, Frantzian eta Herbehereetan.

Energiaren prezioen krisiari emandako erantzunean txikizkako prezioei zuzendutako konpentsazio neurriak sartu ziren, hala nola energiaren prezioen mugak, eta familia eta enpresa guztiei onura handia ekarri zieten beste neurri batzuk. Neurri horiek konpentsazio orokorra bermatu bazuten ere, beste neurri espezifikoago batzuek baino zerga kostu nabarmen handiagoa ekarri zuten, hala nola errenta baxuko familia unitateetara egindako transferentziek.

Estatuan, AIReF-ren kalkuluen arabera, krisi energetikoari eta Ukrainaren inbasioari erantzuteko neurriek BPGaren %0,9ko eragina izan zuten aurrekontuan. Elektrizitatearen gaineko zerga bereziaren eta Elektrizitatearen, gasaren, briketen eta pelleten BEZaren aldi baterako murrizketek 3.800 milioi inguruko diru sarrera txikiagoak ekarri zituzten, eta elikagaien tipoaren jaitsierak 2.145 milioi murriztu zuen bilketa. Beste aldetik, inflazioa moteltzen ari zen testuinguru batean, gastu neurriak nabarmen murriztu ziren aurreko urtearen aldean, 6.500 milioi eurora iritsi arte. Batez ere, nabarmentzekoa da erregaien hobariak behera egin zuela, eta nekazaritza eta garraio sektoreetan bakarrik aplikatu zela.

Beste aldetik, Europar Batasunean, zerga politikaren osagaiaren barruan, Next Generation EU funtsekin estatuek egiten dituzten gastuak ere nabarmendu behar dira. Gastu horiek ez dute eraginik defizit publikoan, herrialdeek Europar Batasunetik jasotzen dituzten diru sarrerak gastua egiten den aldi berean zenbatzen baitira. Suspertze eta Erresilientzia Mekanismoa (MRR) Next Generation EUren elementu nagusia da, Estatuek covid-19ak sortutako krisiari erantzuteko indarrean jarri zituzten Berreskuratze eta Erresilientzia Plan Nazionalak finantzatzeko balio duena, eta funtsezko arloetan inbertsioak egiteko aukera ematen du, hala nola berrikuntzan, digitalizazioan, trantsizio berdean, azpiegituretan eta hezkuntzan. Guztira, MRRk 648.000 milioi euro arte ordainduko dizkie EBko estatu kideei dirulaguntzak eta maileguak emateko.

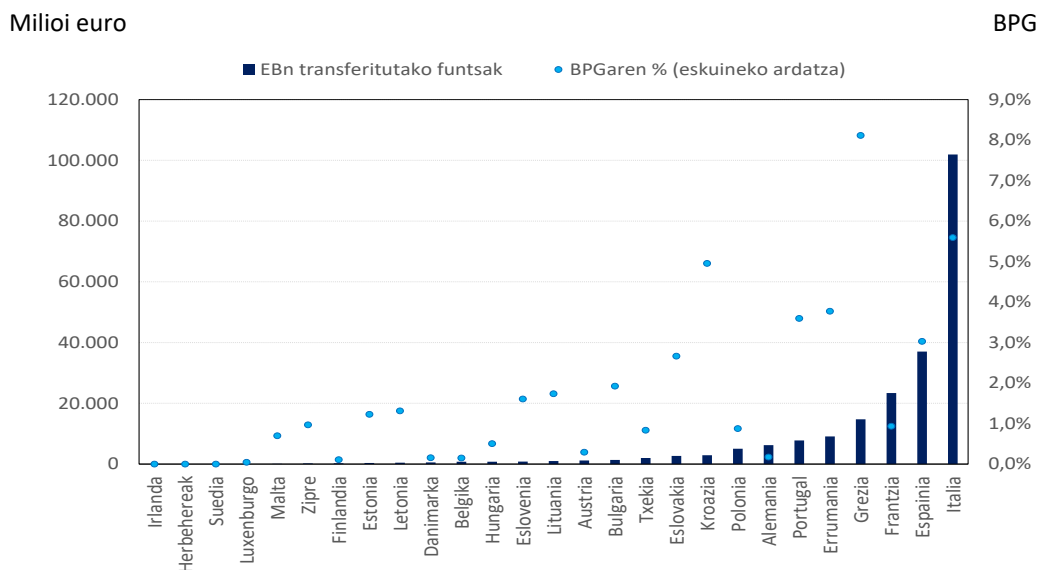
**Energia-krisiari eta Ukrainaren inbasioari erantzuteko neurrien aurrekontu-inpaktuari buruzko
AIREF-ren estimazioa (milioi euro)
30. taula**

	2022	2023	2024
Diru-sarreraren neurriak			
Elektrizitatearen BEZa	-2.343	-2.134	-963
Gasaren, briketen eta pelleten BEZa	-213	-292	-40
Elikagaien BEZa			
% 4tik % 0ra bitartean: lehen beharizaneko elikagaiak	0	-1.765	-882
% 10etik % 5era bitarteko: olioak eta elikadura-pastak	0	-380	-190
Elektrizitatearen gaineko zerga berezia	-2.041	-1.407	-352
Diru-sarreraren neurriak guztira	-4.597	-5.978	-2.427
Diru-sarreraren neurriak guztira (BPGaren %)	-0,3	-0,4	-0,2
Gastu-neurriak			
Erregaiaren hobaria	5.795	1.891	112
Laguntza sektorialak	4.386	1.943	330
Elektrizitate-tarifaren defizita	4.158	0	0
Partikularrentzako laguntza zuzenak	121	326	0
Partikularrentzako gainerako laguntzak	1.952	2.329	1.516
Errefuxiatuentzako laguntzak	680	42	0
Gastu-neurriak guztira	17.092	6.531	1.958
Gastu-neurriak guztira (BPGaren %)	1,3	0,4	0,1
Diru-sarrerak eta gastuak, guztira	-21.689	-12.509	-4.385
Diru-sarrerak eta gastuak, guztira (BPGaren %)	-1,6	-0,9	-0,3

Iturria: Airef.

2023aren amaierara arte, EBk 141.000 milioi euro ordaindu zituen transferentzietan eta 79.000 milioi, berriz, maileguetan. Hartzaile nagusiak, BPGarekiko, Grezia (%8,0) eta Italia (%5,6) izan dira. Espainiak, bere aldetik, 37.000 milioi euro jaso zituen, oso-osorik dirulaguntzetan, hau da, BPGaren %3,0.

Ordaindutako MRR funtsak 2021-2023
49. irudia

Iturria: Europako Batzordea

Europar Batasunak, trantsizio berdea bultzatzeko MRR funtsek emandako baliabide gehienak sustatzeaz gain, Europarako Itun Berdearen Industria Plana jarri du abian. Bere helburua da Europako industriaren lehiakortasuna hobetzea zero emisio garbiekin eta neutraltasun klimatikorako trantsizioa bizkortzea, eta beste herrialde batzuen politika protekzionisteki erantzunez sortzen da, lehen aipatutako IRA estatubatuarraren kasuan bezala. Planak ez dakar Europar Batasuneko funts berririk; izan ere, dagoeneko badaude ildo horretako programa zehatzak, hala nola REPowerEU, InvestEU edo Berrikuntza Funtsa. Hiru neurri nagusi ditu: bi arau proposamen (bat industriaren emisioen murrizketa sustatzeko eta bestea produkziarako funtsezkoak diren lehengaien gainekoa) eta estatu laguntzen esparruaren erreforma, estatu kideei EBtik kanpo eskaintako dirulaguntzak berdintzea ahalbidetzen diena, Europako industriaren deslokalizazioak saihesteko.

2.3 EAEko sektore publikoaren erantzuna

Zerga itunduak

Euskadik hirugarren errekor jarraitua lortu zuen 2023an diru bilketari dagokionez, ekonomiak bizi zuen une onari esker eta nazioarteko tentsio geopolitikoak gorabehera. Hain zuzen ere, Araba, Bizkai eta Gipuzkoako foru ogasunek 18.212 milioi euro jaso zituzten batera, 2022an baino %6,3 gehiago. Aurreikuspenen arabera, gehikuntza horiek 2024an ere jarraituko dute, urrian Eusko Jaurlaritzak eta foru aldundiek 19.000 milioi euro biltzea aurreikusi baitzuten. Horiek horrela, laugarren errekorra jarraian lortuko litzateke, eta gainera, 1.000 milioi euro inguruko jauzietan. 15.963 milioi euroko zifrarekin hasi zen, pandemia gainditu ondoren; urtebete geroago 17.100 milioitiko gora izan ziren, eta 2023an 18.212 milioiko zifra erregistratu zen.

2024rako hiru aldundiek eredu fiskal berriaren oinarriak ezartzea aurreikusten da, trantsizio energetiko, sozial eta ekonomikoetara egokitzeko asmoz, erronka garrantzitsua baitira hiru horiek. Halaber, beste helburu batzuk izango dira familien aurrezkia, etxebizitza eskuratzeko aukerak hobetzea, gazteen emantzipazioa eta gizonen eta emakumeen arteko soldata arrakala murrizteko xedea.

Bilakaera positibo horri eutsi zitzaion testuingurua enpleguaren gorakadarekin lotuta egon zen. Izan ere, Euskadik gaur egun inoiz izan duen Gizarte Segurantzako afiliazio mailarik altuena du, milioi bat afiliazio baino gehiago baititu. Bilakaera horri esker, nominen atxikipenek igoera nabarmenak izan dituzte (%10,0), PFEZaren bidez bildutako diruaren hazkundera %9,0ra igoz eta historian lehen aldiz 7.000 milioi euroko langa gaindituz.

Zuzeneko zergapetzearekin jarraituz, sozietateen gaineko zergak lortu zuen hazkunde tasarik handiena (%21,0) zerga guztien artean. Zenbaki absolutuetan, 1.635,7 milioi eurotan kokatu zen, koronabirusaren aurreko mailak gaindituz eta finantza krisiaren aurreko mailetara hurbilduz. Diru bilketa osoan pisu txikia duen arren (%9 inguru biltzen du zerga horrek), azpimarratu behar da zergak izan zuen igoera handiak iradokitzen duela EAEko enpresen balantzeak onbideratuta daudela.

Zeharkako zergei dagokienez, eta diru gehien biltzen duen zerga nagusiarekin hasiz, BEZak oso portaera laua erakutsi zuen eta %0,1eko igoera baino ez zuen eskuratu. Bilakaera hori, neurri handi

batean, 2022. urtearen amaieran elikadurako eta energiaren esparruko oinarritzko produktu jakin batzuetarako (hala nola elektrizitatea) onartutako tipoen murrizketek azaltzen dute.

Zerga itunduen bilakaera

31. taula

Mila euro

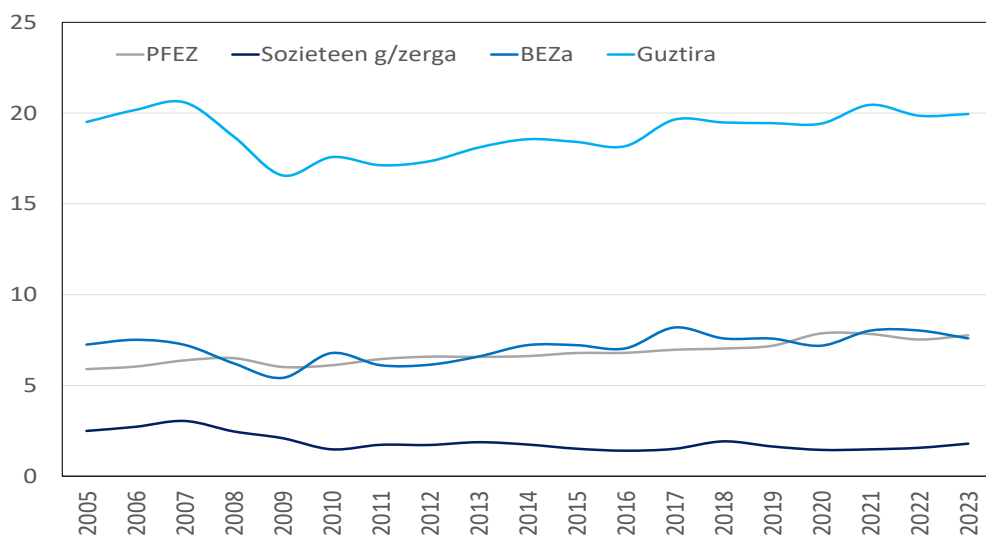
	Diru-bilketa		Urte arteko aldakuntza (%)				
	2023	2018	2019	2020	2021	2022	2023
PFEZ	7.085.533	5,4	5,7	-1,1	8,2	6,3	9,0
Sozietateen gaineko zerga	1.635.679	32,8	-11,7	-20,0	10,8	17,0	21,0
Ez-egoiliarren errentaren gaineko zerga	179.940	-2,4	59,8	-2,0	22,5	74,3	65,9
Oinordetza eta dohaintzen gaineko zerga	159.013	12,0	-7,4	-0,1	47,3	-15,1	4,1
Ondarearen gaineko zerga	176.178	13,3	-9,3	5,7	-3,2	-1,0	3,8
Kreditu entitateen gordailuen g/ zergak	29.738	-1,0	-1,6	14,3	-0,4	4,8	3,1
Energia elektrikoaren ekoizpenaren g/ zerga	-266	6,1	-32,0	25,6	-17,1	-97,4	-
ZUZENeko ZERGAK GUZTIRA	9.265.815	10,2	1,6	-4,1	8,9	7,4	11,5
BEZ	6.930.344	-3,3	3,3	-14,3	21,2	10,6	0,1
Ondare eskualdatzeen gaineko zerga	168.020	10,8	1,7	-13,7	29,9	-2,2	-5,9
Egintza juridiko dokumentatuen g/ zerga	36.464	20,9	1,1	-24,6	14,3	10,8	-19,6
Garraiobide jakin batzuen g/ zerga bereziak	27.254	20,0	7,9	-42,9	26,2	22,4	9,8
Fabrikaz. zerga berezia. Bertoko kudeaketa	1.434.655	-0,7	12,6	-17,1	14,6	-10,1	6,1
Aseguru sarien gaineko zerga	118.237	4,6	-0,3	1,1	31,2	7,5	5,1
Joko jardueren gaineko zergak	6.607	11,0	-5,9	10,0	-3,8	-29,9	43,0
Berotegi efektuko gasen gaineko zergak	4.884	-7,6	-20,8	-7,1	13,4	39,2	9,4
Iraungitako zergak	2	-23,5	70,2	96,3	25,9	98,2	-
ZEHARKAKO ZERGAK GUZTIRA	8.833.994	-2,3	5,0	-14,8	20,1	8,0	0,6
TASAK ETA BESTE. SARRERAK GUZTIRA	112.678	11,0	-7,5	-30,3	19,7	-60,7	213,5
ITUNDUTAKO ZERGAK GUZTIRA	18.212.486	3,5	3,3	-9,8	14,4	7,3	6,3

Iturria: Foru aldundiak.

Azkenik, zerga bereziek %6,1 areagotu zuten beren diru bilketa, ez hainbeste benetan bildu zen diru kopuruagatik, baizik eta foru aldundiek Estatuari emandako dirua aurreko urtekoa baino 99,4 milioi euro txikiagoa izan zelako. Hain zuzen ere, doikuntza hori aintzat hartu gabe, jaitsiera txiki bat izan zen, elektrizitatearen gaineko zergaren bilakaera negatiboaren ondorioz. Halaber, azpimarratu behar da 2023a izan zela ingurumenerako zerga berriak indarrean sartu ziren lehen urtea. Alde batetik, berrerabili ezin diren plastikozko ontzien gaineko zerga berezia (25,4 milioi bildu ziren, Estatuarekiko doikuntza barne) eta, bestetik, zabortegietako hondakinen biltegien gaineko zerga (10,7 milioi).

Diru bilketaren hazkunde erritmoa zertxobait moteldu da azken bi urteetan (%7,3 eta %6,3, hurrenez hurren), baina gehikuntza tasa aurreko urteetako batez besteko aldakuntzaren gainetik kokatu zen. Bilketa horrek, aurreko aldietan bezala, BPGaren %20 inguruko pisuetan jarraitu zuen, PFEZaren garrantzi erlatiboa nabarmenduz, haren bilketa %8 inguruko pisua baitu. Aldiz, BEZaren protagonismoa jaitsi egin zen zifra horretatik %7,6ra, aipatutako tasen murrizketak negatiboki eraginda.

Zerga nagusien diru bilketa 2005-2023. BPGaren %a
50. irudia

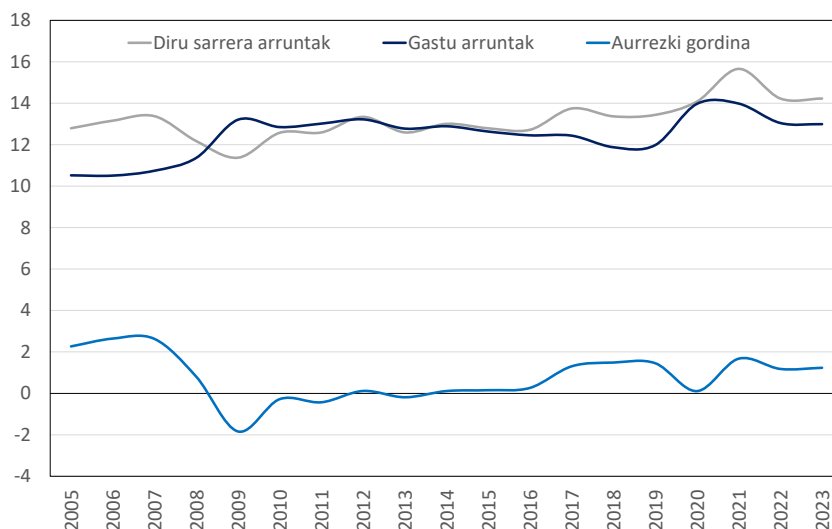

Iturria: Ekonomia eta Plangintza Zuzendaritzak egina, Eustaten eta foru aldundien datuak erabilia.

Eusko Jaurlaritzaren eta foru aldundien jarduera ekonomikoa

2023. urtean eutsi egin zitzaien 2022ko jarraibideei; Eusko Jaurlaritzaren diru sarrera arruntak BPGaren proportzio berean handitu ziren, eta, beraz, 2022ko pisu erlatibo bera mantendu zen BPGarekiko (%14,2). Urte horretan, susperraldi ekonomiko eta inflazio eragile handiak (BPG nominala %10,5 igo zen) %1,5eko jaitsiera eragin zuen ratio horretan. 2023an zehar, diru sarrera arrunten hazkundeari bereziki lagundu zion transferentzia arrunten gorakada nabarmenak, %5,3koa izan baitzen (foru aldundiek itundutako zergen bidez eskuratu zuten diru kopurua %6,3 handitu zen). Orain, hiru urte geroago, diru sarrera arruntak pandemiaren hasieran baino zortzi hamarren gehiago dira.

Eusko Jaurlaritzaren eragiketa arrunten bilakaera 2005-2023. BPGaren %a
51. irudia

Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu gauzatzea.

Transferentzia arrunten barruan, aldundien ekarpenak BPGaren %13,2ra iritsi ziren, hau da, aurreko urtean baino %0,2 gutxiago; bestalde, Estatutik jasotako transferentziak hamarren bat baino zertxobait gehiago handitzen dira BPGaren %0,5era arte, eta horietatik %0,1 MRRtik datozen transferentzia arruntei dagozkie; azkenik, EBtik zuzenean datozen funtsak %0,1ean mantendu ziren.

Ondare sarreraren kapituluan, interes tasen igoerak eta horiek kontu korronteen interesetara eramateak diru-iturri nabarmena ekarri zuten 2023an, 110 milioi (BPGaren %0,1), aurreko urteetan sartutakoarekin alderatuta, orduan ia ez baitzen ezer biltzen. Kontrako noranzkoan, tasak eta bestelako diru sarrerak %15,0 jaitsi ziren 198 milioira arte (BPGaren %0,2).

Portaera bera erakutsi zuten gastu arruntek (%13), eta pisu bera izan zuten 2022arekin alderatuta. Kapituluak, lau osagaiek ia aurreko urteko proportzio bera dute. Lehenik eta behin, ondasun eta zerbitzuetako gastu arruntak BPGaren %5,0 dira –atal honetan Osakidetzaren programa kontratuak sartzen dira, eta horien funtsezko zati bat langileen ordainsariari dagokio, BPGaren %2,8 hartzen baitu–. Ondoren, transferentzia arruntak (%4,9), langileen gastuak (%2,9) eta, azkenik, finantza gastuak (%0,2).

Aurrekoaren ondorioz, aurrezki gordinak konstante iraun zuen termino erlatiboetan (%1,2), eta horri esker, MRRren kapital-transferentzien diru-sarrerekin batera (201 milioi), kapitaleko gastuak finantzatu ahal izan dira, BPGaren %1,7ra iritsi arte, Eusko Jaurlaritzak legegintzaldi honetan izan duen bultzada inbertitzaileari eutsiz.

Atzeraldi Handiaren osteko aurreko hamarkadan, 2010etik ezarritako zerga politikaren aldaketa murriztaileak eragin zuen inbertsio publikoaren osagaia izatea aldi horretako doikuntza elementu nagusia, eta pixkanaka murrizten joan da haren pisua, Eusko Jaurlaritzarentzat kapitaleko gastuak BPGaren %2,0 izatetik (euskal administrazioarentzat %4 izatera iritsi zen) 2019an %1,1 baino gutxiago izatera.

Azken hamar urteetan EAEko ekonomiaren ezaugarri izan den inbertsio publikoaren maila baxu hori (batez beste, BPGaren %1,2 izan da), ekonomia sustatu eta bultzatu dezakeena, 2021etik aurrera indartu ahal izan da; lehenik eta behin, pandemiaren ondoren onartutako politika fiskala malgutzeko neurriengatik (ihes egiteko arau fiskalen etendura eta Estatu Laguntzen Aldi Baterako Esparru Berria), zorraren jaulkipen bidez. Eta, bigarrenik, prezioen hazkunde garrantzitsuen ondoriozko diru bilketaren igoeragatik, metatutako geldikinen koltxoira eraman baitzen (2022ko abenduan, 1.900 milioi inguruko zenbatekoarekin) eta 2023ko diru bilketaren aurreikuspenen gorakadagatik (azkenik, %6,5 hazi ziren).

Bi faktore horiei esker, azken urteetan metatutako diruzaintzako soberakinen diru kopuru handi samarra sartu da Eusko Jaurlaritzaren inbertsiorako partidetan. Hain zuzen ere, soberakin horietatik

215,4 milioi euro inbertsioetarako erabili ziren 2023. urtean, diruzaintzaren maila funtsean ahuldu gabe.

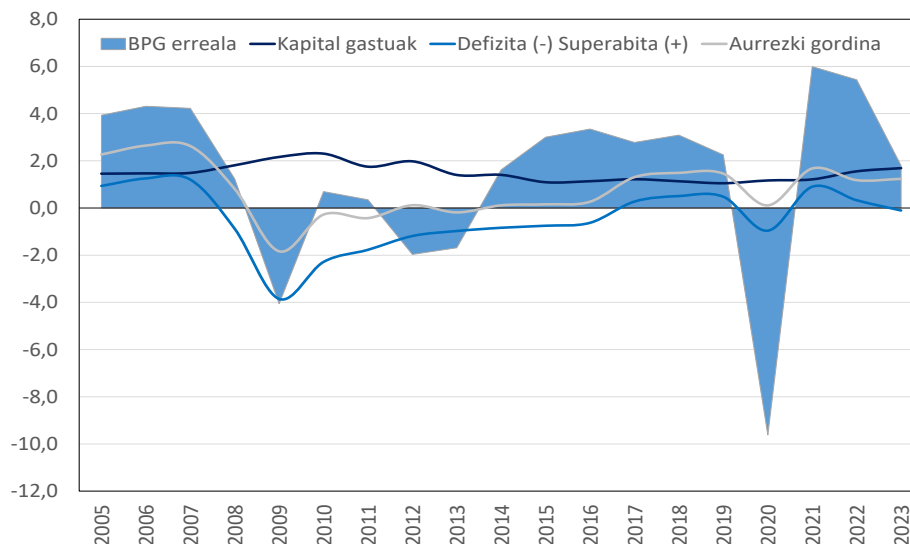
Gerakin horiek inbertsioen bidez bideratzea eta erabiltzea hainbat programaren bidez gauzatu da. Alde batetik, Hitzartuz 2022-2023 ekimenean ebatzi gabe geratzen ziren azken kontuak gauzatzen jarraitu da, Ukrainako gerrak eta prezioen igoerak eragindako ondorioei aurre egiteko zenbait neurri biltzen zituena, bereziki sektore behartsuenei lagunduz; eta, beste aldetik, gobernuaren eta erakundeen arteko hiru jarduera programa behinenak gauzatzen jarraitu da: Lehentasunezko Jarduketa Eremuetarako Ezohiko Funtza (ZAP) 2021-2023, Ezohiko Inbertsioen Plana 2021-2023 eta Euskadiko Inbertsio Estrategikoen Erakunde arteko Plana 2022-2024.

ZAPen helburua da EAEn egiturazko langabezia tasa handia eta eskualde horiek aktiba ditzaketen enpresa proiektuen gutxiegitasuna duten eskualdeak dinamizatzea. Horretarako, hasieran baldintzak betetzen zituzten hiru eskualde identifikatu ziren: Ezkerraldea/Meatzaldea, Enkarterri eta Oarsoaldea. Horietan, hogeit bat proiektu bultzatu ziren, besteak beste: Osasun Polo, banda zabalaren hedapena eta landaguneen digitalizazioa, eta zahartzearen erreferentziatzko zentroa (Adinberri). Eskualde horiei Aiaraldea batu zitzaizen 2021eko azaroan, eta gaur egun beste bi eskualde, Debabarrena eta Busturialdea/Urdaibai, sartzeko prozesuan daude. 2023ko abenduan, funts horren exekuzio egoera ia erabatekoa izan da hasierako hiru eskualdeetan: Ezkerraldean (%92), Enkarterri (%94) eta Oarsoaldean (%101). Aiaraldean, berriz, oso aurreratuta dago (%64), geroago hasi zela kontuan hartuta.

Bestalde, Ezohiko Inbertsioen Plana amaitu zenean, 24 milioi euro egikarituak ziren, jarduera teknologiko eta digitaletan fokatuta.

Azkenik, 2022-2024 aldirako Euskadiko Inbertsio Estrategikoen Erakunde arteko Plana EAEko erakundeen baliabide endogenoek eta Europako baliabideek ere finantzatu dute, azken horiek MRRtik eratorriak. Erakunde arteko Plan honen helburua herrialdea eraldatzeko proiektu traktoreak bultzatzea da, eraldaketa energetiko-ekologiko, digital eta sozial eta sanitarioa eta Garapen Jasangarriaren Helburuei (GJH) lotutako erronkak bizkortzeko ahalegina areagotuz, pandemiaren aurretik EAEko erakundeen agendan lehentasunezko tokian baitzeuden. 2023. urtean, 152,97 milioi euro inbertitu ziren guztira, hau da, urte baten faltan, planaren aurreikusitako guztizkoaren %50,2ko gauzatze maila. Metatutako terminoetan, 265,6 milioi euro inbertitu dira guztira.

Eusko Jaurlaritzaren aurrezkoa, kapitaleko gastua eta defizita 2005-2023. BPGaren %a
52. irudia

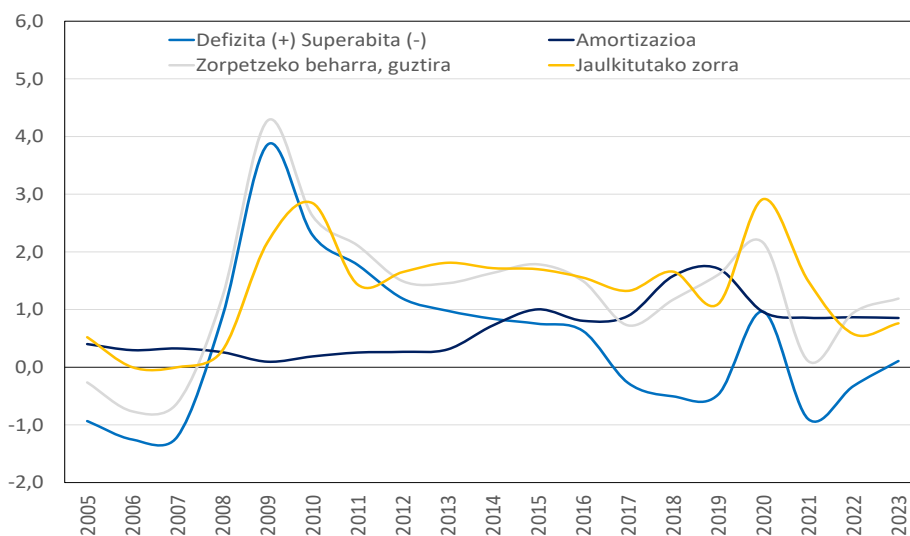
Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu gauzatzea.

Eusko Jaurlaritzak egin zuen inbertsio globala aztertzen denean, 2023. urtean 1.544 milioi egikaritu zirela ondorioztatzen da, eta diru kopuru horrek ekarri du 2022. urtearekin alderatuta kapitaleko gastuak %15,1 handitzea, BPGaren %1,7, 2019an hasitako goranzko bideari jarraiki, eta Atzeraldi Handiaren aurreko hamarkadako gutxieneko %2ko zifretara hurbiltzen da. Aipatzekoa da 2023ko inbertsioen gauzatze maila hobetu egin dela, %75era iritsi baitzen, 2022an lortutakoa baino 6,6 puntu gehiago direlako.

Kapitaleko gastuen igoera hori ezin izan zen erabat finantzatu bertan sortutako aurrezki gordinarekin eta MRRtik jasotako funtsekin bakarrik; beraz, 2022an abiarazitako finantzaketa ahalmena (283,5 milioi euro) murriztu egin zen, 2023an 97 milioiko finantzaketa premia bihurtu arte; hau da, %0,1eko defizita, Itunaren Batzorde Mistoak 2023ko ekitaldirako ezarritako muga baino bost hamarren txikiagoa, eta, beraz, aurrekontu orekaren urkilaren barruan jarraitzea lortu zen.

Finantzaketa beharren gorakadak eta amortizazioei eustek (%0,9) zorpetze beharra hiru hamarren handitu zuten, %0,9tik %1,2ra. Horren zati bat zorraren jaulkipen handiagoaren bidez estali zen, 694 milioi eurokoa, BPGaren %0,8 baita.

Eusko Jaurlaritzaren zorpetze beharren analisia 2005-2023. BPGaren %
53. irudia

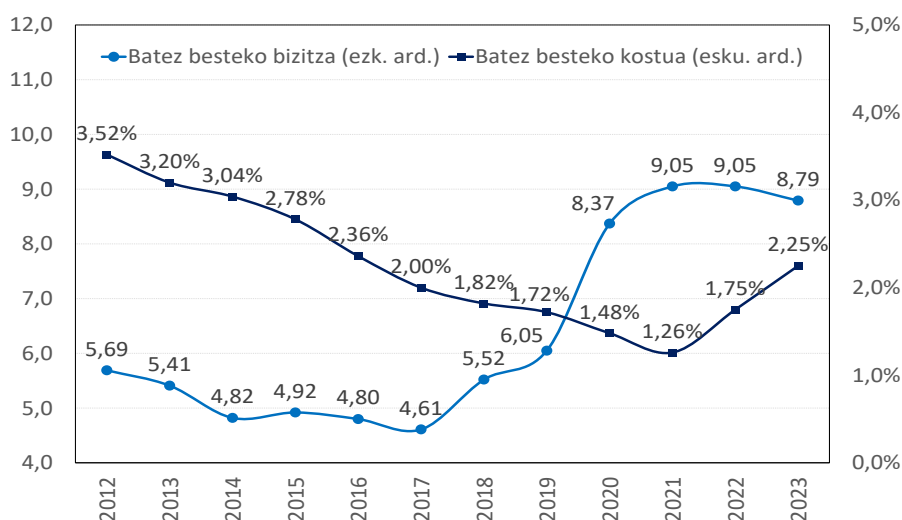
Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu gauzatzea.

Zorraren igoera hori bideratzeko, Eusko Jaurlaritzak finantzaketa jasangarriaren aldeko apustuari eutsi zion 2023an, eta finantzaketa beharrak estali zituen, 700 milioi euroko bonu jasangarrien jaulkipen berri baten bidez, zazpigarrena. Bonuen eskaria eskaintza baino zazpi aldiz handiagoa izan zen eta %3,5eko interesean finkatu zen. Nabarmendu behar da 2021az geroztik Eusko Jaurlaritzaren epe luzerako finantzaketa bonu jasangarrien bidez soilik egin dela, eta, beraz, hura finantzatzeko funtsezko tresna bihurtu dela. Urtearen amaieran, zorpetzearen %43ra eta zor publikoaren tituluen %61era iristen ziren.

Inflazioaren tentsioek 2022an abiarazitako moneta politikaren bat-bateko aldaketa zorraren batez besteko kostuaren bilakaeran islatu da, zeina %2,25era igo baitzen 2023an. Batez besteko bizi-tza, aldiz, pixka bat murriztu zen, 9 urtetik beherakoa izateraino.

Epe laburreko finantzaketari dagokionez, hau da, ordaintzeko dauden obligazioen eta urte amaieran kobratzeko dauden eskubideen arteko aldeak finantzaketa iturri garrantzitsua izaten jarraitzen du, eta BPGaren %0,8 inguruan mantentzen da.

Zorraren kostua eta biritza
54. irudia

Iturria: Ogasun eta Finantza Saila.

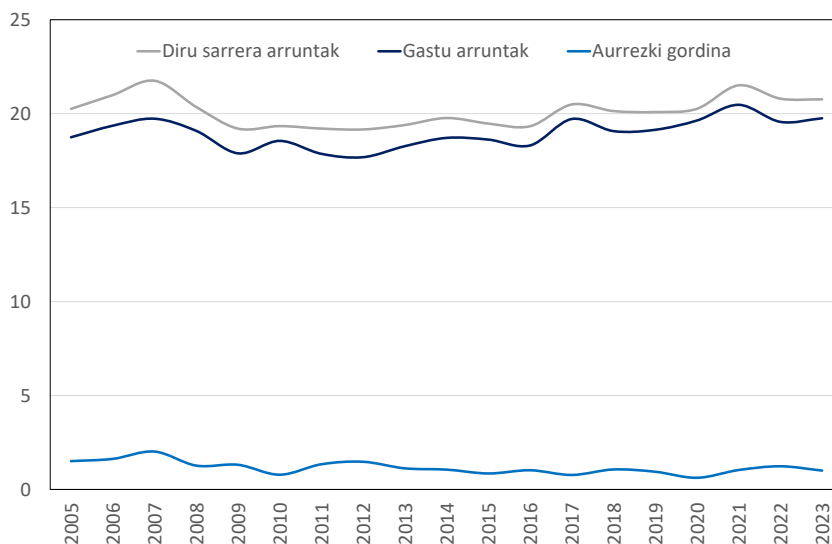
Gehiegizko defizitaren protokoloaren arabera, Eusko Jaurlaritzaren zorraren bolumenta 160 milioi eurotan murriztu zen 2023an, eta 10.661 milioi eurora iritsi zen. BPGari dagokionez, zortzi hamarren jaitsi zen, eta, Nafarroa eta Kanariekin batera, BPGarekiko zorpetze txikiena duten hiru erkidegoen artean dago kokatuta. Jaitsiera horrekin, 2019ko zifretara eta egoerara itzuli da, %11,7ra (Eustatek zenbatetsitako BPGaren gainean neurtuta), zor publikoaren beheranzko eta doikuntzako ibilbideari jarraituz, dagoeneko zerumugan dauden neurri fiskal berrietara egokitu ahal izateko. Hala, 2024a arau fiskaletara itzultzeko trantsizioko urtea da, eta 2025a da behin betiko aplikatzeko benetako muga.

Neurri horien ondorioak berehala etorri dira eta duela gutxi Europar Batasunak zazpi herrialderi (Frantzia, Italia, Belgika, Malta eta Eslovakia eurogunean, eta Hungaria eta Polonia kanpoan) kargu

hartzea erabaki du, defizit fiskal handiak dituztelako. Horrek esan nahi du diziplina fiskalera itzuliko dela pandemiaren ondorioz arau fiskalak alde batera utzi ondoren, malgutasun apur batekin berreskuratzeko eta egungo gastu handieneko egoerara egokitzeko, adibidez, defentsan. Era berean, gehiegizko defizitaren prozedura irekitzea esan nahi du (BPGaren %3tik gorako defizita edo zor publikoa BPGaren %60tik gorakoa izatea, arrazoizko erritmoan murrizten joateko aurreikuspenik gabe). Horretarako, neurri zuzentzaileak hartu behar dira, eta, teorian, isunekin zigortzeko aukera dago ez-betetzeeen kasuan, nahiz eta isun horiek inoiz ez diren gauzatu.

Europako arau fiskal berriak aktibatuz, epe ertainerako kontsolidazio fiskaleko plan bat diseinatu eta ezarri beharko dute Europar Batasuneko estatu kideek. Plan horretan, gastu norabideak eta lehentasuneko erreformak eta inbertsioak ezarriko dira, egiturazko defizit publikoa zuzendu eta zor publikoa murriztu ahal izateko. Plan hori Euskadira eramango da Kontzertu Ekonomikoaren Batzorde Mistoaren bidez.

Foru aldundien eragiketa arrunten bilakaera 2005-2023. BPGaren %a
55. irudia

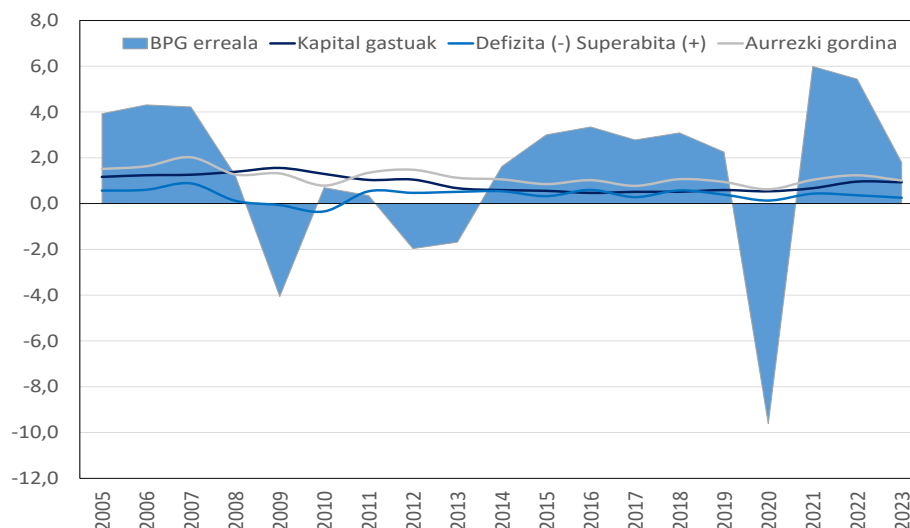

Iturria: Eustat. Sektorre publikoaren aurrekontu gauzatzea.

Foru aldundiei dagokienez, diru sarrera eta gastu arruntek 2012an hasitako goranzko eta pareko bideari jarraitu diote. 2023. urtean, 2022an lortutako zifrei eutsi zitzaizkien, eta diru sarrera arruntak

BPGaren %21era iritsi ziren; gastuak, berriz, %20ra heldu ziren, nahiz eta aurrezki gordina bi hamarren jaitsi, %1eraino. Sortutako aurrezki gordin hori, kapitalaren 164 milioiko sarrerek lagunduta, nahikoa izan zen egindako kapitaleko gastuei aurre egin ahal izateko, 851 milioiko zenbatekoan (BPGaren %0,9). Inbertsiorako ahalmen horrek 2022an egindakoa indartzen du, hura 828 milioikoa izan baitzen. Horri esker, foru aldundiek %0,3ko superabitarekin amaitu zuten 2023ko ekitaldia, 2022an baino hamarren bat gutxiagorekin. Beraz, foru aldundiek finantzaketa ahalmenaren etengabeko bide historikoa mantentzen eta indartzen dute.

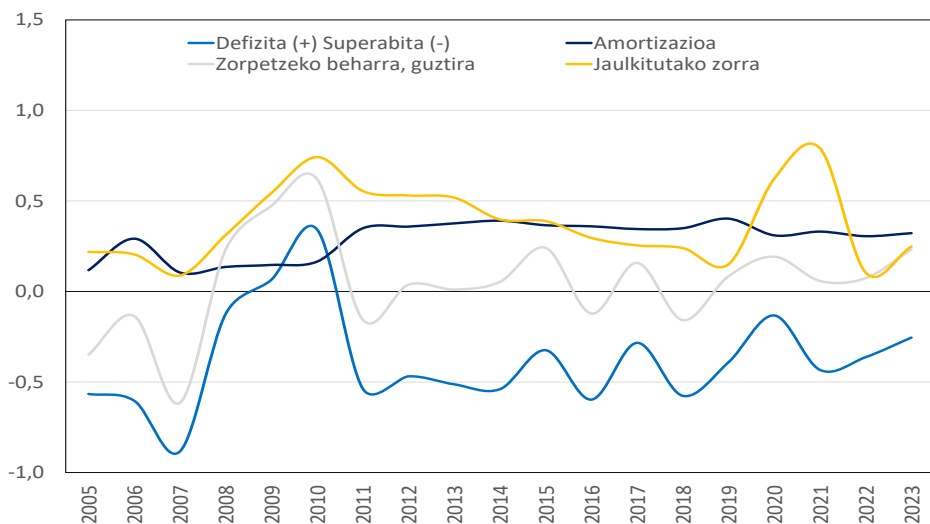
Foru aldundien aurrezkoa, kapital gastuak eta defizita 2005-2023. BPGaren %a
56. irudia

Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu gauzatzea.

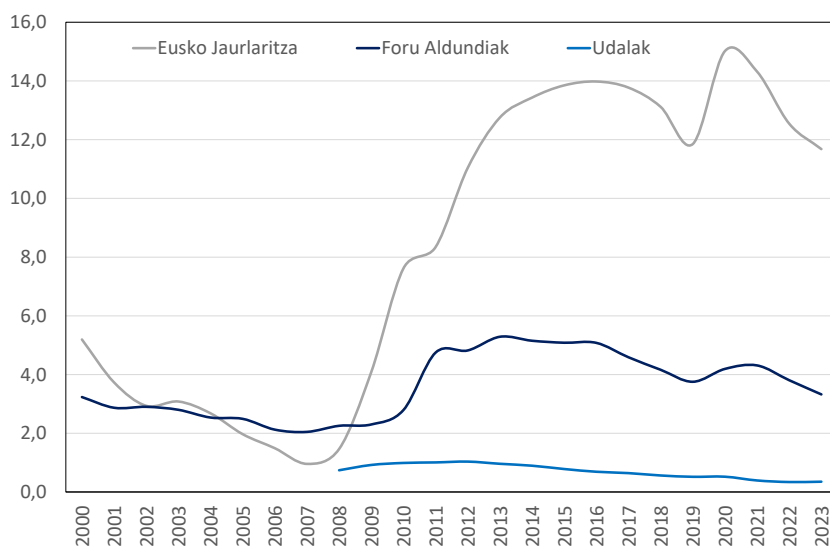
Hala ere, foru aldundiek etorkizunera begira egin duten inbertsiorako apustuari eta finantza aldaketei eusteak, aurreko urteetako amortizazioen antzeko ehunekoekin (BPGaren %0,3), zorpetzeko beharrak hamarren bat handitzea ekarri du (%0,2), eta, ondorioz, baita zorraren jaulkipenen zenbatekoa ere, 226 milioi euroko balioarekin.

Foru aldundien zorpetze beharraren analisia 2005-2023. BPGaren %a
57. irudia

Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu gauzatzea.

Administrazio Autonomoaren zor publikoaren bilakaera (gehiegizko defizitaren protokoloaren arabera). BPGaren %a
58. irudia

Iturria: Espainiako Bankua, Ogasun eta Funtzio Publiko Ministerioa eta INE (eskualdeko kontabilitatea).

Azkenik, EAEko administrazioen baterako zorra %1,3 baino gehiago murriztu zen 2023. urtean. Beherakada horretan parte hartu zuten Eusko Jaurlaritzaren aipatu den jaitsiera horrek eta foru aldundien zorraren ehuneko puntu erdiko murrizketak. Udalek, ordea, ia beren zorpetzeari eutsi zioten, BPGaren %0,4 baita.

Eusko Jaurlaritzak egindako gastuaren analisi funtzionala

Eusko Jaurlaritzak 2023. urtean gauzatutako gastua %5,0 hazi zen, eta, beraz, aurreko bi ekitaldietan izandako hazkunde erritmoa moteldu egin zen, urte horietan gehikuntza tasa %8ra iritsi baitzen. Hori horrela izanda, gastu publikoaren pisu erlatiboa hamarren bat jaitsi zen, BPGaren %15,8ra arte.

Baliabide gehien osasungintzara bideratzen dira. 2023an, 4.756 milioi izan ziren, aurrekontu guztiaren herena baitira, 2022aren aldean %3,0ko igoerarekin. Gehikuntza tasa 2022koa baino zazpi puntu txikiagoa izan zen, Osakidetzako langileen gastuak gutxiago hazi zirelako. Aurreko urtean gastu horiek igoera nabarmena (%14) izan zuten garapen profesionalaren aparteko ordainketaren ondorioz, eta 2023ko ekitaldian pixka bat jaitsi ziren (%2,5), 2.524 milioira arte. Farmaziako gastuak %2 baino ez ziren hazi eta 560 milioira iritsi ziren. BPGari dagokionez, osasungintzako gastuak hamarren bat baino gehiago jaitsi ziren, %5,21eraino, nahiz eta pandemia aurreko urteetatik gora mantendu ziren.

Gastu bolumenaren araberako hurrengo atala hezkuntza da, aurrekontuaren ia laurdena biltzen baitu. Gastuak 230 milioi gehitu ziren, hau da, %7,1, eta 3.459 milioira iritsi ziren, batez ere partida esanguratsuenak handitu zirelako: bigarren eta lanbide hezkuntzakoak eta haur eta lehen hezkuntzakoak, 124 eta 71 milioi hazi baitziren, hurrenez hurren. Hazkunde horren arrazoi nagusia, batez ere, hezkuntza itunetara eta langile gastuetara bideratutako baliabideen hazkundera da, %9 eta %6 gehitu baitziren, hurrenez hurren. BPGarekiko pisu erlatiboa pixka bat handitu zen, %3,8raino.

Prezioen igoerak kolektibo ahulenei eragin zien bereziki, eta politika publikoek kolektibo horretan dituzten ondorioak arintzen lagundu zuten. Zehazki, gizarteratzer aurreko bideratutako baliabideak, Lanbide erakunde autonomoaren bitartez kudeatzen baitira, nabarmen handitu ziren (%40) 677 milioira iritsi arte, BPGaren %0,75era iritsiz. Diru sarrerak Bermatzeko Errentara eta etxebizitzako

gastuetarako prestazio osagarria bideratutako zenbatekoen batura nabarmen handitu zen, %21, 478 milioira arte. Era berean, 2023 izan zen Estatuko bizitzeko gutxieneko diru sarreraren kudeaketa ekonomikoa Eusko Jaurlaritzari transferitu zitzaion lehen urtea, eta ekitaldi oso batean izan zuen eragina, eta laguntza horien zenbatekoa 185 milioi eurokoa izan zen.

Berdintasunezko gizartea lortzeaz gain, biztanleriaren zahartzea da aurre egin beharreko beste erronka nagusietako bat. 2023an, 2030erako Erronka Demografikorako Euskal Estrategiaren barruan, seme-alabak dituzten familientzako laguntzen dekretu berri bat onartu zen. Laguntza horien guztizko gastua 92,6 milioikoa izan zen, eta, horren ondorioz, familia eta komunitate politikako programak %170 baino gehiago egin zuen gora.

Familia bat sortzeko aukera zehazten duen beste funtsezko alderdietako bat etxebizitza bat eskuratzea da. Ildo horretan, etxebizitzara bideratutako partidak ere nabarmen handitu ziren, %52, 240 milioi euroraino. Programa honen barruan kontuan hartu diren inbertsioak 101 milioi izan ziren, hots, aurreko urtekoak baino 20 milioi gehiago. Alokabideri alokairura bideratutako sustapenak erosteko bideratutako zenbatekoa nabarmentzen da, 30 milioi euroekin. Zenbateko horiei gehitu behar zaizkie etxebizitzaren arloko jarduketak finantzatzeko erabilitako MRRtik datozen baliabideak, 50 milioi eurokoak izan baitziren, eta energia eraginkortasunarekin lotutako laguntzak izan ziren garrantzitsuenak.

MRRren funtsei esker, Eusko Jaurlaritzak gastuko politiketarako partidak osatu eta handitu ditu, batez ere inbertsioei dagokienez. 2021az geroztik, urte horretan hasi baitziren jasotzen, funts horiekin 740 milioi euroren obligazioak konprometitu dira, eta horietatik %73 inbertsioak finantzatzeko erabili dira. 2023an, MRRri lotutako gastuak, guztira, 308 milioikoak izan ziren (BPGaren %0,3), 2022an baino 20 milioi gutxiago.

Hain zuzen ere, 2022an sektore onuradun nagusietako batek, trenbideko garraioak, jasotako MRR baliabideen zenbatekoa nabarmen murriztu zen, 42 milioi eurotik milioi bat eurora. Hala eta guztiz ere, baliabideen murrizketa hori, hein handi batean, finantzaketa propioarekin konpentsatu zen, 38 milioi handitu baitzen, 327 milioiraino. Guztira, oinarritzko azpiegituretako eta garraioetako gastuak BPGaren %0,51ra iritsi ziren.

Azpiegituretako inbertsioekin batera, ikerketa eta garapeneko gastuak funtsezkoak dira ekonomiaren lehiakortasuna hobetzeko. 2023an, ikerketa zientifiko eta aplikatuaren gastua BPGaren %0,46 inguruan mantendu zen. Zenbateko horri beste programa batzuetan sartutako

gastuak gehitu beharko litzaizkioke, hala nola osasunaren arloko ikerketa, hezkuntza berrikuntza edo industria berrikuntza.

Bestalde, produkzio sektoreetara bideratutako politiken gastua ia %10 jaitsi zen, BPGaren %0,41eraino. 2022an, Ukrainako gerraren krisiari eta prezioen igoerari aurre egiteko, erreskate ekonomikorako funtsa eratu zen. Horren bidez, aparteko laguntza batzuk eman zitzaizkien sektore kaltetuenei: nekazaritza, abeltzaintza, arrantza, merkataritza eta industria. Hala ere, 2023an, prezioek eta jarduera ekonomikoak bilakaera ona erakutsi zuten, neurri horietako gehienak berritza ez zen beharrezkoa izan. Industriara berariaz bideratutako programek izan zuten atzerakadarik handiena (33 milioi), %20ko jaitsierarekin. Aitzitik, energia eta meatze politika eta garapeneko partidak ia 13 milioi egin zuen gora, litiozko bateriak garatzeko BASQUEVOLT proiektu estrategikoan egindako inbertsioen ondorioz.

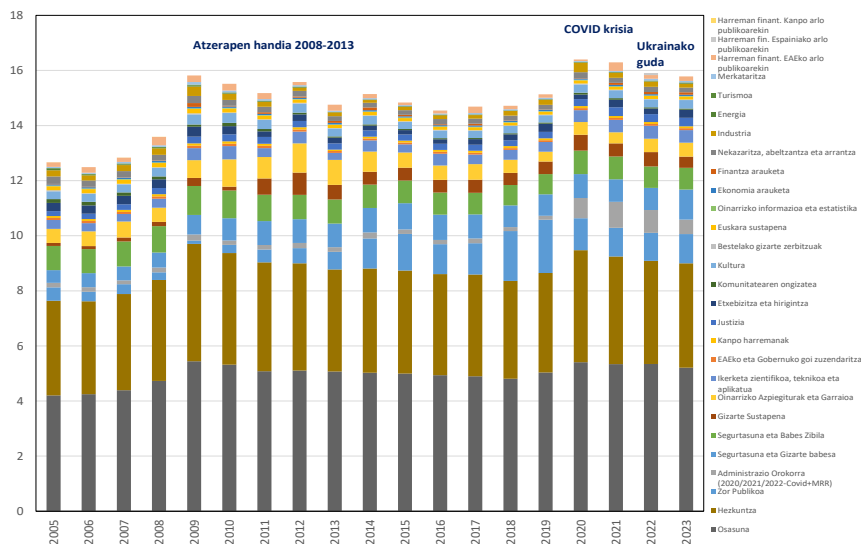
Turismoaren sektorea izan zen Next Generation funts europarren onuradun handienetako bat. 2023an, baliabide horiek bikoiztu egin ziren, eta sektoreak 53 milioi euro baino gehiago jaso zituen; gehienak udalei, toki erakundeei eta aldundiei transferitu zitzaizkien, turismoaren jasagarritasuneko planak bultzatzeko. Funts propioekin finantzatutako programek, bestalde, gastuak 2 milioi baino gutxiago murriztu zituzten, 22 milioi guztira.

Erregulazio ekonomikoaren atalean, 2023an, Finantzen Euskal Institutuaren (FEI) legea onartu zen. Lege horren bidez, sendotu egiten da FEIk Eusko Jaurlaritzaren finantza politikan duen eginkizun behinena, eta hiru funtzio nagusi esleitzen zaizkio: Jaurlaritzak funts eta sozietateetan dituen finantza partaidetzak izatea; Eusko Jaurlaritzaren sustapen ekonomikoko politikei lotutako finantza tresnak kudeatzea; eta kreditu jarduera 2 eta 5 milioi euro arteko eragiketetan kontzentratzea, finantza erakundeekin batera inbertitzeko estrategiei jarraituz. FEIri 60 milioi euro transferitu zitzaizkion, eta horietatik 40 milioi Finkatuz funtsera bideratu ziren. Funts horren helburua da Euskadin trakzio enpresa handiak errotzea bermatzea. Ekarpak berri horrekin, 300 milioi euroko kapitala lortu zuen. Guztira, erregulazio ekonomiko eta finantzarioko gastuak BPGaren %0,13koak izan ziren.

Azkenik, 2023an diru-politika gogortu egin zen, eta interes tasen igoera zorraren zerbitzuan islatu zen, BPGaren %1,07 izan baitzen (2022an baino %0,04 gehiago). Hori horrela izanda, zorraren amortizazioa %4,0 handitu zen 778 milioi euroraino, eta horri lotutako finantzazioko gastuak ia %50ean igo ziren, 195 milioi eurora iritsi arte, azken zortzi urteetan inoiz jaso den zifrarik handiena baita.

Azken batean, 2023an gizarte politikei emandako laguntza mantendu eta indartu zen, EAEko ongizate estatuaren funtsezko zutabe gisa, eta Eusko Jaurlaritzak sustatu zituen, MRRren funtsen osagarriarekin. Inbertsio horiek trantsizio teknologiko-digitek eta energetiko-klimatikoek eragindako erronkei aurre egiten eta garapen jasangarri eta inklusiboa lortzeko beharrezkoa den eraldaketa ekonomikoari aurre egiten lagunduko diote gure ekonomiari.

Eusko Jaurlaritzak gauzatutako gastuaren bilakaera (2005-2023). BPGaren %a
59. irudia

Iturria: Eustat eta Eusko Jaurlaritza. Ekonomia eta Plangintza Zuzendaritza.

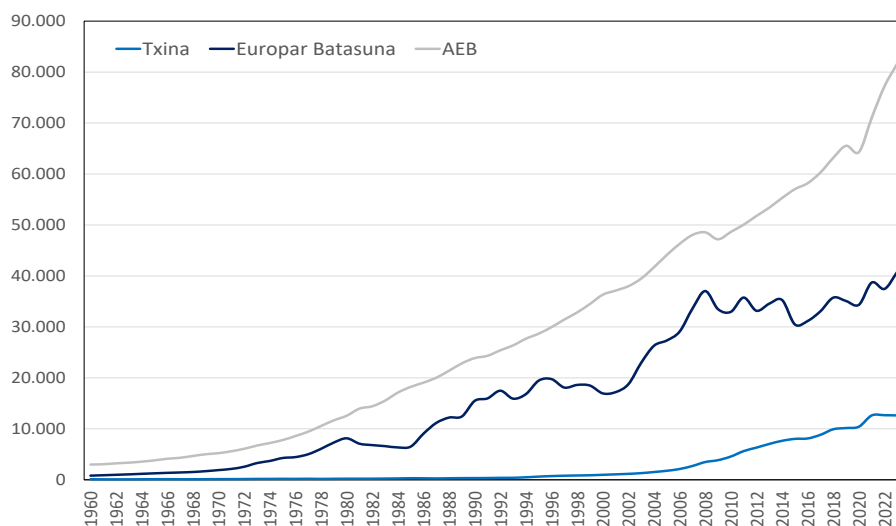
2.4 Next Generation EB programaren aukerak

Europar Batasunaren lehiakortasunerako mehatxua

Europak planetako eskualde berritzaile, seguru eta oparoenetako bat izaten jarraitzen du oraindik, baina AEBekiko atzean geratzen ari da, eta Txinarekiko lekua galtzen ari da funtsezko hainbat parametrotan. Azken hamarkadan biztanleko BPGak izan duen bilakaerak erakusten du bilakaera hori (60 irudia). Europako ekonomiek erakusten duten per capita BPGaren hazkunde neurritsu eta erritmo desberdinekoak ez dator bat AEBek erakusten duten etengabeko hazkundearekin eta Txinak erakusten duen hazkunde bizkorrarekin. Beste alarma seinale batzuk berrikuntza adierazleen bilakaeratik eratortzen dira, hala nola patente teknologikoen eta inbertitzaile erakargarriaren adierazleen kopurutik, hala nola atzerriko inbertsio zuzenaren mailetatik (61 irudia). Horiek horrela izanda, patente teknologikoak, gorabidean dauden funtsezko merkatuetako lehiakortasunaren adierazle gisa, nabarmen ugartu dira Txinan, eta Europa erritmoari eusteko borrokan ari da. Zuzeneko atzerriko inbertsioari dagokionez, maila altuan dago EBn, baina nabarmen jaitsi da azken hamarkadan; AEBetan, ordea, goranzko bidea hartu du, krisi pandemikoaren ondoren.

Europar Batasunaren lehiakortasunari egin diezazkiokeen mehatxuen artean, hiru nabarmenago azaldu dira azken urteotan. Lehenengoak planetako ekonomia nagusietan nagusitu den olatu protekzionistarekin du zerikusia, eta argi eta garbi gauzatzen ari da AEBetako Inflazioa Murrizteko Legean (IRA, ingelesezko sigletan), 2022ko udan AEBetako hazkundea bultzatzeko eta bere industriari teknologia garbiagoetara bideratzeko trantsizioan abantaila lehiakor bat eskaintzeko abian jarritako dirulaguntza industrialen eta murrizketa fiskalen pakete batekin. Bigarren mehatxua Europako errealitate energetiko berriaren ahulezia garrantzitsuak azaleratzearekin lotuta dago, kanpoarekiko mendekotasun handia baitu, energiaren merkatuak Europar Batasunean behar bezala ez integratzearekin eta eskala handian energia berriztagarriak biltegitratzeko eta sortzeko proiektuetan inbertsioak sustatzeko tresnak garatzeko premia larriarekin. Hirugarren mehatxua gero eta zalantza-koagoa eta aldakorragoa den testuinguru geopolitikora egokitze zailtasunetik dator.

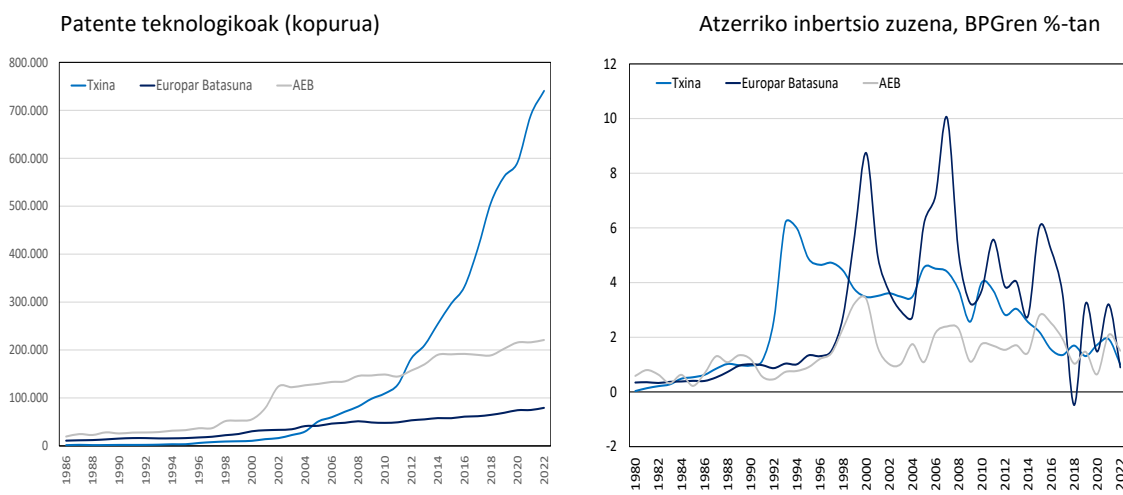
BPG per capita (\$ korranteak)
60. irudia

Iturria: Munduko Garapenaren Adierazleak (Munduko Bankua).

Lehiakortasunari egiten zaion mehatxu hirukoitz horrek estatu kideen eta Europar Batasuneko eskualdeen erantzun urgentea eta koordinatua eskatzen du. Lehenik eta behin, Europako industria estrategia bat diseinatu behar da, karbono gutxiko ekonomia batera modu adimentsuan joan ahal izateko, finantza publikoen erabilera eraginkorra bermatuz eta Europa mailan bidezko garapena sustatuz. Estrategiak honako hauek ekarriko ditu berekin: atzerriko sorospenekin lehiatzeak Europako zergadunei ekarriko dien zama handiagatik arreta handiz hautatzea; apustu handiagoa egitea I+Gko gastua bultzatzeko, publikoa zein pribatua, Europa balio erantsi handiko ondasunak ekoizten dituen eskualde berritzailea izaten jarraituko duela bermatzeko; finantza tresna edo funts subirano bat abian jartzea, estatu kideen ekarpenekin, industriarako finantzaketa publikoa eta pribatua mobilizatzeko; eta gobernantza arinagoa eta operatiboagoa bultzatzea, Europako administrazioen esku dagoen industria politikako tresnen multzo zabalaren potentzial guztia ateratzeko.

Patente teknologikoak eta atzerriko inbertsioa
61. irudia

Iturria: WIPO eta World Development Indicators datu-basea (Munduko Bankua).

Halaber, Europa une kritikoan dago, non errealitate energetiko berrietara egokitzea inoiz baino erabakigarriagoa den. Krisi klimatikoari buruzko kontzientzia gero eta handiagoarekin eta nazioarteko arintze politiken buru izateko beharrarekin, Europar Batasunak energia iturri jasangarriago eta berriztagarriagoetara jotzeko trantsizioa sustatuko duten politika sendoak garatu behar ditu. Horrek, teknologia garbietan inbertitzeaz gain, energia eraginkortasuna sustatzea eta dauden azpiegiturak modernizatzea dakar. Orobat, Europak prest egon behar du energia segurtasuneko erronkei aurre egiteko, iturriak dibertsifikatuz eta erregai fosilekiko mendekotasuna murriztuz.

Azkenik, Europako ekonomiak erronka handiei egin behar die aurre, eta egoera geopolitiko ezegonkor eta aldakor batera egokitu behar du. Merkataritzaren alorrean dauden tentsio handiek, finantza merkatuetako gorabeherak eta hornidura kateetako disrupzioek markatutako ingurune global batean, Europar Batasunak bere oparotasun ekonomikoa babesteko lan premiazkoa egiten du, bere balio kate nazionalak hobetuz, inportazioekiko mendekotasuna murriztuz eta interakzio diplomatiko proaktibo eta inklusiboago berri bat sustatuz “Hego globala” delakoarekin.

Europako ekonomia modernizatzeko inbertsio-ofentsiba

Europak energiaren trantsizio digital bikoitzaren epe luzerako helburuak arrakastaz lortzeko, erresilientzia ekonomikoa indartzeko eta segurtasuna indartzeko duen gaitasuna, multilateralismoa sustatzen duen bitartean, berez lotuta dago bere inbertsio politikarekin, bai kuantitatiboki (zenbat inbertitzen den), bai kualitatiboki (zertan inbertitzen den). Ildo horretan, Europaren inbertsio-politikak arina, egokitzaila eta epe luzerako helburu estrategikoekin lerrokatua izan behar du, eta, horrela, eskualdea etorkizuneko erronkei aurre egiteko eta etengabe aldatzen ari den mundu honetan sortzen ari diren aukerak aprobetxatzeko prest dagoela ziurtatu behar du.

Datozen urteetan eskatuko diren inbertsio gehienak, publikoak zein pribatuak, trantsizio energetiko-digital bikoitzarekin lotuta egongo dira. Esate baterako, kalkuluen arabera, Europar Batasunak 2030erako karbono isurketak %55 murrizteko, 1990eko isurketekin alderatuta (helburu hori "fit for 55" izenez ezagutzen da), beharrezkoa da urteko inbertsio gehigarri bat egitea, barne produktu gordinaren (BPG) %2aren baliokidea, inbertsio publikoa %1etik gora haztea espero ez denean, eta, beraz, sektore pribatuak gainditu beharko du arrakala.

Erronka, beraz, Europako ekonomia modernizatuko duten inbertsioei ekin ahal izateko behar beste finantza baliabide mobilizatzea da, eta, ildo horretan, Europako banku elkarteen eta kapital merkatuen bateratzeko prozesua atzeratuta egotea desabantaila handia da. Jakina, 2014az geroztik sortzen ari den, eta laster gauzatuta egongo den, banku sektorerako arau esparru eta esparru instituzional erkidea sendotzea beharrezkoa eta garrantzitsua izango da norabide horretan, nahiz eta baliteke banku finantzaketarako potentziala handitzea nahikoa ez izatea, ez bailuke bermatuko banku sisteman erabili ohi den atalasetik gorako arrisku mailak dakartzaten inbertsioetarako finantzaketa. Hori dela eta, aditu askok Europar Batasunean kapital merkatuen batasunean premiaz sakontzeko beharraren alde egiten dute, proiektu arriskutsuenen finantzaketa errazteko.

Halaber, proiektu arriskutsu horietako asko estrategikotzat jotzen dira Europako eraldaketa ekonomikorako, eta, beraz, sektore publikoa ari da inbertsio horien berezko arriskuaren zati handi bat bere gain hartzen. Bestalde, estatu eta eskualde mailako administrazio guztiek ez dute behar den eremu fiskala inbertsio horiek premiaz egiteko. Hori dela eta, Europar Batasunak mekanismoak antolatu behar ditu, herrialdeek eta eskualdeek kontinenteko ondasun publiko nagusietan egiten dituzten ekarpenek gutxieneko abiadura onargarrian aurrera egiten dutela bermatzeko.

Ondorengo taulan, gaur egun indarrean dauden inbertsioa finantzatzeko Europako programa nagusiak jasota daude. Nabarmentzekoa da aurrekontuaren ikuspegitik egiten ari den ahalegina eta hamarkada honen hasieran Europak inbertsioaren alde egindako salbuespeneko apustua. Oso ahalegin handia da, kontuan hartzen badugu EBren aurrekontu osoa urteko 200.000 milioi eurotik beherakoa dela (EBko BPGaren %1, gutxi gorabehera). Aurrekaririk gabeko apustua ere bada, MRRaren izaera antiziklikoaren eta programa horrek lehen aldiz mutualizatutako zorraren bidez finantzatzeak dakarren berritasunaren aldekoa. Hala ere, Europako erakundeek inbertsio ahalegina ez da nahikoa geopolitika berriak, deskarbonizazioak, digitalizazioak eta konektibitatea eta eskualdeen arteko eta mugaz gaindiko lankidetzak hobetzeak Europan dituzten erronkei erantzuteko.

Europako inbertsioa finantzatzeko indarrean dauden programak
32. taula

Programa	Denboraldi	Aurrekontua (MM €)	Tipologia
FEDER	2021-27	274	Laguntzak
Horizon Europe	2021-27	95,5	Laguntzak
MRR	2021-26	648	Laguntzak eta maileguak
REPower EU	2022-26	20*	Laguntzak
InvestEU	2021-27	26,2	Kreditu hobekuntzak, maileguak, akzioak eta arrisku-zorrak

(*) REPower EU funtsen 300 MM €horietatik 20 MM €bakarrik dira "diru berria". Gainerakoa, batez ere, erreklamatu gabeko MRR funtsetatik dator.

AEBekiko mendekotasuna murrizteko defentsaren alorrean egin behar diren inbertsioekin lotutako beharrez gain, Europak trantsizio berdean ere inbertitu behar du, ez bakarrik krisi klimatikoagatik, baita lehiakortasun kontuengatik ere, potentzia handiak energiaren kostuak eta inbertsio berdeak diruz laguntzen ari diren testuinguruan. Era berean, Europak interkonexio energetikoak behar ditu bere sistema elektrikoaren malgutasuna eta erresilientzia areagotzeko, baita estatu kideek energia mota desberdinen ekoizpenean dituzten abantaila konparatiboak aprobetxatu ahal izateko ere.

Inbertsio horiek guztiak egiteko, Europako erakundearen lidergoaz gain, estatu kideek, eskualdeek eta sektore pribatuak zeregin garrantzitsua dute. Next Generation EU Programak erakunde publikoen maila guztietako ahalegin eraldatzaileak eragile pribatuenekin lerrotzeko estrategiaren adibidea ematen du, pandemia osteko susperraldi eta eraldaketa ekonomikorako esparru integrala eskainiz. Programa horren osagai nagusia MRR da, eta Europa, nazio eta eskualde mailako erakunde publikoek lankidetzan estua dute finantzatzeko proiektuak zuzenean edo eragile pribatuekin lankidetzan bultzatzeko, gobernu maila guztietako politiken koherentzia eta eraginkortasuna bermatuz. Hori horrela izanda, estatu kideek berreskuratze eta erresilientzia plan nazionalak aurkeztu behar dituzte, funtsak EBren lehentasunekin lerrotatuta nola erabiliko diren zehazteko. Lehentasun horien artean, klima neutraltasuna eta eraldaketa digitala nabarmentzen dira.

Europako Batzordeak, aurtengo otsailean argitaratu zuen MRRaren tarteko ebaluazioan, kalkulatu du 2019tik 2025era bitartean inbertsio publikoaren aurreikusitako igoeraren erdia inguru EBren aurrekontuaren kontura finantzatzeko inbertsioei zor zaiela, eta, bereziki, MRRari, 2019an %3,0 izatetik 2023an %3,3 izatera igaro baita. 2024an, inbertsio publikoa BPGaren %3,4ra iristea aurreikusten da.

Batzordearen ustez, Next Generation EU Programak EBko BPG erreala %1,4 handitu dezake 2026an, suspertze tresna hori ez izatearen hipotesiarekin alderatuta. Eraitza horiek ez dute barne hartzen berreskuratze planetan jasotako erreformen hazkunderako aurreikusitako eragin mesedegarri garrantzitsua, eta ondorio hori epe luzera gertatzen da.

Tarteko ebaluazioak hobetu daitezkeen alderdi batzuk ere aipatzen ditu. Hala, adierazi du berreskuratze eta erresilientzia planak egiteko eta gauzatzeko malgutasun nahikoa behar dela, balio erantsia eta aplikazio arina mantenduko direla bermatzeko. Era berean, funtsezkotzat jotzen du estatu kideek administrazio gaitasun egokia izatea MRR azkar aplikatzeko, bai eta eskualdeetako eta tokiko agintarien eta gizarte solaskideen parte hartze estua ere.

Espainiako Berreskurapen, Eraldaketa eta Erresilientzia Plana eta Euskadin izan duen hedatzea

Espainiako Berreskurapen, Eraldaketa eta Erresilientzia Planak (PRTR), 2021eko uztailaren 13an onartu zenak, 2021-2026 aldirako berreskuratze, eraldaketa eta erresilientzia estrategia espainiarra definitzen du. Guztira, 102 erreforma eta 110 inbertsio egituratzen dituen plana da, eta bertan ezartzeko funtsak esleitzen dira. Espainiako PRTRk 162.800 milioi euro mobilizatu nahi ditu 2021-2026 aldian; horietatik 83.000 milioi maileguei dagozkie, eta gainerakoak itzuli behar ez diren dirulaguntzei. Maileguen zatia eta dirulaguntzen zati bat Espainiak 2023ko ekainean aurkeztutako eta Europako Batzordeak urte horretako urrian onartutako Planaren Eranskinari dagozkio.

Next Generation funtsen esleipena Espainiako Estatuari
33. taula

Programa	Diru laguntzak	Maileguak	Total
Hasierako PRTR	69.500		69.500
MRR hasierako esleipena			
PRTR gehigarria	10.300	83.000	93.300
MRR funts gehigarriak	7.700		7.700
REPower EU	2.600		2.600
Espainia guztira	79.800	83.000	162.800

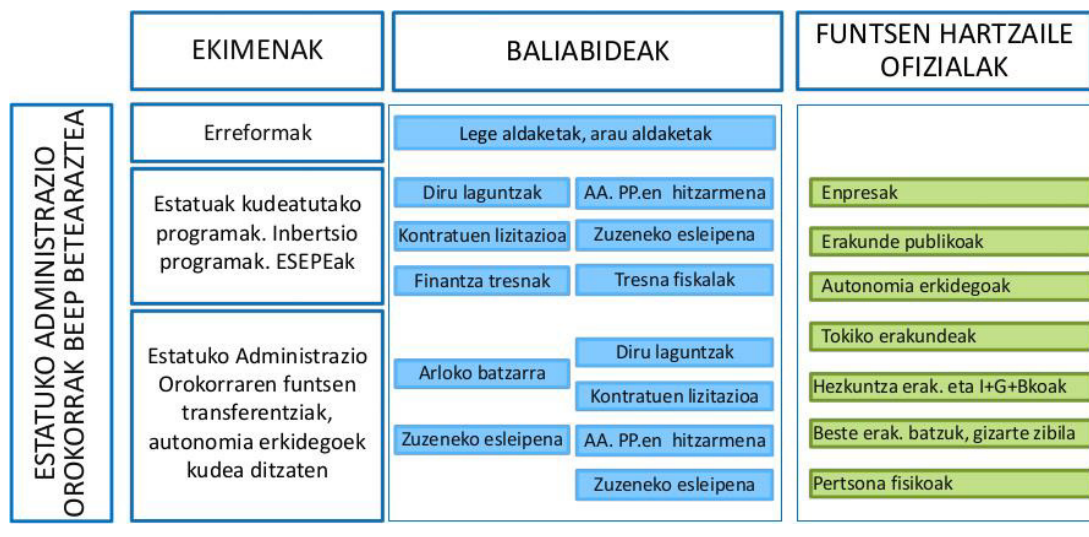
Horiek horrela izanda, PRTRaren ezarpena Espainiako Estatuan inoiz egin den sustapen eta eraldaketa ekonomikoko programarik handiena da, non dirulaguntzekin bakarrik lortzen den urteko BPGaren %0,93 batez beste. Guztira, 2021-2026 aldian Espainiak jaso ditzakeen MRR funtsek Espainiako urteko BPGaren %1,9aren baliokidea diren inbertsioak batzen dituzte ezarpen-aldi osoan.

PRTRa diseinatuta dagoen bezala, Espainiako Gobernu eta, bereziki, bere ministerioak arduratzen dira bertan definitutako neurri, erreforma eta inbertsio multzoaren ezarpena kudeatzeaz. Inbertsioetako batzuen lurralde hedapenerako, ministerioek autonomia erkidegoei agintzen diete inbertsio horiek egikaritzea. Autonomia erkidegoei, nagusiki, konferentzia sektorialen bidez ematen

zaie eskaera. Konferentzia horietan zehazten dira bai funtsen banaketa autonomia erkidego bakoitzari, adierazle objektiboetan oinarrituta, bai eman beharreko helburua eta bete beharreko xedeak, Batzordearekin hitzartutakoekin bat datozenak.

PRTRk zeharkako lau jarduketa ildo ditu, palanka eta osagai guztien ardatz egituratzaile gisa, eta bat datoz MRRn ezarritakoekin: (i) trantsizio berdea, (ii) eraldaketa digitala, (iii) gizarte eta lurralde kohesioa eta (iv) genero berdintasuna.

MRR funtsak Espainian hedatzeko eskema orokorra
62. irudia

Lau jarduera ildo horiek hamar politika-palankatan islatzen dira. Palanka horien helburua da jarduera eta enplegua bultzatzea Planaren lehen fasea 2023an amaitzen denetik aurrera, epe laburrerako susperraldi ekonomikoa sustatzeko eta Espainiako ekonomiaren produktibitatea eta etorkizuneko hazkunde potentziala handituko duen eraldaketa prozesua bultzatzeko.

Hamar politika-palanka horiek herrialdea modernizatzeko inbertsio eta erreforma proiektuen 31 osagaiak hartzen dituzte. Gehienak horizontalak dira, hau da, ekonomia osorako; hala ere,

horietako batzuen helburu espezifikoak ekonomiaren trakzio sektoreen modernizazioa sustatzea da, hala nola merkataritza, turismoa, nekazaritzako elikagaiak, osasuna, automobilaren industria edo administrazio publikoak.

PRTRk inbertsio publikoaren bolumen handia aurreikusten du, ia 70.000 milioikoa 2021-2023rako, inbertsio pribatua mobilizatzeko eta erakartzeko etorkizunean garrantzi estrategikoa izango duten eremuetan. 34. taulak planaren lehen fasean sartutako inbertsio programa nagusiak jasotzen ditu. Programa horietan sartutako proiektu batzuk, hala nola azpiegitura jasangarriekin lotutakoak, fase aurreratuago batean daude eta berehalako eragina izan dezakete. Beste batzuek, berrikuntza disruptiboagoarekin lotutakoek adibidez, gauzatze epe luzeagoak dituzte, eta epe ertainean izango dute eragina.

Europako Intereseko Proiektu Garrantzitsuetan (IPCEI, ingelesezko sigletan emana) oinarrituta, 36/2020 Errege Lege Dekretuak, zeinaren bidez Administrazio Publikoa modernizatzeko eta PRTR gauzatzeko premiazko neurriak onartu baitziren, Ekonomia Berreskuratzeko eta Eraldatzeko Proiektu Estrategikoak (PERTE) proposatzen ditu, Next Generation EU funtsak ezartzeko eta Estatuko industria politika berri baten ardatz gisa jarduteko lankidetzak publiko-pribatuko tresna nagusi gisa.

Horiek horrela, PERTEen xedea PRTRren helburuak lortzen laguntzea da, eta, aurrekoaz gain, Espainiako ekonomiaren enplegua, hazkundea eta lehiakortasuna modu nabarmenean bultzatu behar dituzte, arreta berezia jarritz I+G+Bren osagaian eta enpresa txikiak eta ertainak inplikatzen gaitasunean. Gaur egun 12 PERTE daude hautatuta. PERTEei lotutako inbertsioetarako 18.867 milioi euroko esleipenetik, 2024ko maiatzera arte 10.859 milioi euro baino ez dira banatu, bai dirulaguntza gisa, bai mailegu gisa.

PRTRa Euskadin hedatzeari dagokionez, 2024ko maiatzaren 31ko datuekin, Espainian mobilizatutako estatuko kudeaketako MRR funtsen 22.152 milioi euroetatik 1.190 milioi euro Euskal Autonomia Erkidegoko eragile publiko edo pribatuen esku geratu dira, hau da, guztizkoaren %5,4 inguru. Bestalde, Eusko Jaurlaritzari 1.233 milioi euro transferitu zaizkio, hau da, autonomia-erkidegoei esleitutako MRR funtsen guztizkoaren %4,6. PERTEei lotutako inbertsioei dagokienez, Estatuan kudeatutako 6.291 milioi euroetatik 571 (%9,1) Euskadira iritsi dira, eta autonomia erkidegoek kudeatutakoetatik, berriz, Euskadik 270 (%5,9) jasotzen ditu.

PRTRren lehen faseko inbertsio programak
34. taula

MM €

Programa	21-23ko inbertsioa
Mugikortasun jasangarri, seguru eta konektatuaren estrategia	13,20
Etxebizitza Birgaitzeko eta Hiria Berroneratzeko Programa	6,82
Herri-administrazioen modernizazioa	4,31
ETEak digitalizatzeko plana	4,06
5Gren ibilbide-orria	3,99
Espainia 2030 Industria Politika Berria eta Ekonomia Zirkularraren Estrategia	3,78
Gaitasun Digitalen Plan Nazionala	3,59
Zientzia eta Berrikuntzako Sistema Nazionalaren garapena	3,40
Turismo sektorearen modernizazioa eta lehiakortasuna	3,38
Energia berriztagarrien hedapena eta integrazioa	3,16
Zainketen Ekonomia Berria	2,49
Pol. berriak Publikoa, lan-merkatu dinamiko, erresiliente eta inklusibo baterako	2,36
Itsasertza eta ur-baliabideak zaintzea	2,09
Lanbide Heziketako Plan Estrategikoa	2,07
Hezkuntza-sistemaren modernizazioa eta digitalizazioa	1,64
Ekosistemen eta biodibertsitatearen kontserbazioa eta lehengoratzea	1,64
Hidrogeno berriztagarriaren ibilbide-orria	1,55
Azpiegitura elektrikoak, sare adimendunak, biltegitratzea	1,36
Osasun sistema berritzea eta modernizatzea	1,06
Adimen Artifizialaren Estrategia Nazionala	0,50

PERTEak 2024ko maiatzaren 31n egikaritzea
35. taula

	Estatuko					Euskadi		
	1 Plan1. faseko transferentziak	Transferentzia gehigarriak	Maileguak	Inp. Aurreikusitakoa (M €)	Inp. Banatua (M €)	Esleitutakoaren %	Euskadiko aurrekontu banatua (M €)	Esleituia Estatukoaren aldean (%)
Aeroespaziala	590,7	100	240	930,7	316,1	33,9%	40,4	12,8%
Nekazaritzako elikagaiak	747	150	460	1.357	394,4	29,1%	24,9	6,3%
Uraren zikloaren digitalizazioa	430	1.250	1.805	3.485	374,5	10,7%	29,3	7,8%
Mikroelektronika eta erdieroaleak	275	1.225	10.750	12.250	114,1	0,9%	5,4	4,7%
Ekonomia zirkularra	192	600	-	792	160,1	20,2%	20,8	12,9%
Gizarte ekonomia eta zainketen	766,3	1.000	-	1.766,3	373,4	21,1%	21,7	5,8%
Energia eta hidrogeno berriztagarria eta biltegitratzea	6.600	4.196,6	-	10.796,6	4.112,7	38,1%	266,2	6,5%
Hizkuntzaren ekonomia berria	323,5	-	401	724,5	15	2,1%	2	13,3%
Ontzigintza	150	-	-	150	101,7	67,6%	19,5	19,2%
Abangoardiako osasuna	810,1	500	330	1.640,1	1.413,8	86,2%	59,4	4,2%
Ibilgailu elekt. eta konektatua garatzea	2.870	250	1.000	4.120	3.033,1	73,6%	351,1	11,6%
Deskarbonizazio industrial	450	1.020	1.700	3.170	450	14,2%	0	0%
GUZTIRA	14.205	10.292	16.686	41.182	10.859	26%	841	8%

Iturria: BOE, Ministroen Kontseilua eta PRTR aldizkaria.